

Ženski

Svet

APRIL

Obrazi in duše: Henrika Santel (inž. arh. Dušana Santel-Kanoni) — Kmečka hči (Stana Vinšek) — Zgodba viničarke Tereze (Milena Mohoričeva) — Tebi, ki si sama (Duša V.) — Marja Boršnik-Skerlak: Aškerc — življenje in delo (Erna Muser) — Ali bo boj za žensko volilno pravico rodil uspeh (A. Ž.) — Javni dogodki doma in po svetu — Umetnost: Poročilo iz ljubljanske drame (K. V.) — Naše razstavne dvorane (Eđa Stadler) — Obzornik — Nove knjige: Litografije Mihe Maleša, Podobe Mihe Maleša (Elpi) — Priloge: Naš dom, Modna priloga in priloga za pletenine

1940 - LETO XVIII

Suha usta, ko se zbudite!

Kako lahko se to odpravi. Vzemite, takoj ko vstanete, za jutranjo nego zob in ust zobno pasto Chlorodont. Ta zobna pasta ne samo da osvežuje in čisti, ampak vsebuje tudi kislikovo sol, ki s prijetnim draženjem izziva žleze slinavke, da izločajo obilnejšo slino, in tako skrbi Chlorodont na najbolj naraven način za čiščenje ust.

Zobna pasta
Chlorodont

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64*—, polletna *din 33*—, četrtletna *din 17*—. Posamezna številka *din 6*—. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40*—, Za Italijo *Lit 24*—, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85*—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Aleksandrova c. 16/I. Telefonska štev. 52-80. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani.

Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavniki Peter Veit, Vir.)

Obrazi in duše

Slikarica Henrika Šantel

roj. 17. avg. 1874 Gorica, umrla 15. febr. Ljubljana

In ž. arh. Dušana Šantel-Kačoni

»Tetke Jeti« ni več... Kako hitro je prišla njena smrt! Na Svečnico nas je še obiskala na Studencu. Sedla je k naši trümpolletni Jasni in se zazrla v njene šegave, plavé očke in njene drobne urne ročice. Prevzelo jo je njeno igranje in prisluhnila je nespametnemu žlobudranju nežnih ustec. Mi »veliki« ji nismo bili nič več zanimivi. Pozabila je za hip na nas. Njena otroško čista duša in njeno plemenito srce sta našli svoje veselje... Tak trenutek se ji je za zmerom zarisal v spomin.

Nisem opazila, kdaj se je postarala suhljata tetka Jeti, kdaj so se ji posrebrili lasje. Vedno mi je bila enaka. Preveč me je osvajala s svojo bogato, tenkočutno duševnostjo in s svojo toplo preprostostjo. Zaprta vase, nekam zamišljena, nezaupljiva, rahlo zagrenjena je bila videti čudaska. Na pogled bi ji ne bil nihče prisodil, da tako slika. A vsi, ki smo jo dobro poznali, smo jo morali vzljubiti. Tako skromna in nevsiljiva je bila. Tiha, mirna, delavna in blaga, vsa prežeta z lepoto duha. Značajna in skrajno cestna ni trpela laži. O svojih težavah in bridkosti ni govorila. Prijateljstvo pa je sprejemala z veliko hvaležnostjo in ga vračala z vdanostjo. Tedaj se je sprostila vseh pedsodkov, postala je tako človeška... Kako otroško odkritosrčno se je znala nasmejati! Pogovor ž njo je bil lahkoten, čas v njeni družbi je mineval neopazno. Zanimalo jo je prav vse. Ni bila prevzetna radi svojega znanja in uspehov. Preveč je bila razsodna in ponižna. V odnosu do umetnosti je bila nepopustljiva. Umetnost ji je bila vse — življenje in svetinja!

Vse je hotelo, da postane tetka Jeti slikarica! Se danes imam pred očmi tisto veliko podolgovato sobo v Gorici, kjer smo se shajali za Božič in Velikonoč. Vse stene so bile polne slik. Desno od vhoda nad zelenkasto bidermajersko garnituro so bili družinski portreti. Najlepšega med njimi je naslikala babica Avgusta, Jetina mati. Je to velika oljnata podoba njene matere Henrike pl. Aigentler, iz rodu Tomincev. Niže spodaj so se vrstile miniature, ki jih je izdelal oče matere Avguste, sodnik pl. Aigentler, izučen za to delo pri znanem miniaturistu Prinzhofferju. Med njimi je bil mamini stari stric, slavni slikar Josip Tominc, ponos te slikarske rodovine. Drugod so bila že dela mladega rodu: Henrike, Avguste ml., Suše in celo Danice. Da, prav vsi otroci, kar jih je ostalo od sedmero rojenih, so slikali.

Oče Anton Šantel je bil še mlad profesor, ko je moral skrbeti že za številno družino. Tudi mati je morala pomagati. Dan za dnem je stala ob svojem umetniškem stojalu in vršila portretna naročila. Okoli nje pa so stali otroci. Kako mikavno in pobudno je bilo zanje mamino delo! Henrika in Avgusta sta bili najstarejši in sta pričeli zgodaj slediti. Najraje sta ilustrirali povesti, ki sta si jih izmislili. Ko so otroci nekoliko odrasli, so odhajali vsako leto na počitnice v goriško okolico. Vsak je nesel tudi ščirciko s seboj.

Henrika je bila prvi otrok. Rodila se je 17. avgusta 1874. Zivela, nakodrana, enolaska je kmalu budno in radovedno prisluškovala »umetniški« pogovorom starejših. A komaj tri leta ji je bilo, ko je mati z žalostjo opazila, da njena ljubljanka nič več ne uboga na prvi poziv. Prikrita bolezen ji je okvarila sluh. Skratkarica v osmem letu ji ga je še poslabšala. V soli je morala sedeti v prvi klopi, da je mogla slišati osemraščedno vdnico. Že tedaj je kazala veliko smisla za sluhanje. Njena uredna muzikalnost, ki je radi naglušnosti ni mogla razviti, je našla nov svet — svet barvnih melodij, ki so mu je popolnoma predala.

Pri slikarski pouk ji je nudila mati Augusta, ki je radi nje sprejela še več učenk. Dve leti se je šolala pri materi po vseh predpisih romantičnega akademizma. Risala je po litografskih predlogah, nato mavčne odlike in tihozitja po naravi. Ko ji je bilo devetnajst let, se je mati odločila, da jo pošlje v München na akademijo, kjer je ta krat živela materiina sestra, žena slavnega fizika Boltzmanna. To je bilo v začetku novembra 1893. Prišla so najlepša leta Henrikinega življenja.

München je bil tedaj mednarodno umetniško žarišče. Silni plenistični slikarski pokret, ki ga je rodil odpor do akademizma, nasledlega v 19. stoletju po neoklasicizmu, je zajel ves slikarski svet. Stummanu in revolucionarni »Klub Scholle« s svojimi sedmimi slikarji v Glaspalastu je vzdolževal umetnike, ki so prihajeli v München od vseh strani. Naši Grosz, Pesel, Jakopic, Stierner in Janca so se zbirali v »Zbetovni soli. Henrika je vstopila v »Damsko akademijo«, ki jo je pri prof. Echru obiskovala polna tri šolska leta in pa še dva poletna semestra v letih 1897 in 1898. To solanje je bilo zanjo pravi užitek. Slikali so glave po naravi, aht v naravnih veličnosti, bizarne kostumne študije v akvariju, aht v perorisbi. Istodobno se je v popoldanskem času izpopolnjevala v akvarielni tehniki pri Fritzju Hegenhaertlu. Poletni pokrajinski tečajji za akvariel v miinchenski akolici, v Wildenrothu in Pollingu pod Fehrovim vodstvom, so ji stopnjevali užitek.

Z bogatim znanjem in polna pestrih vtisov se je vrnla l. 1898 v Gorico, kjer je pričela s privatnim poukom. A že l. 1899 je bila dvakrat v Benetkah, kjer je kopirala v galeriji. Leta 1900 se je napolnila s sestro Avgusto za ves semester na Dunaj, kjer je obiskovala porirčni pouk pri Michaleku, Subirovem tovarisu a »Mahlschulte für Frauen und Mädchen«. Za to solo ni bila posebno vneta, ker ji ni dosti nudila. Na povratku domov je prvič razstavila na I. slovenski razstavi v Mestnem domu v Ljubljani in naslednje leto se na II. slovenski razstavi v Zagrebu. V Gorici se je poslej za

diš narave, študij cloveku v njej, iskanje barv, ki jih cloveku ponuja trenutek, za vsem tem so zaslužili umetniki nedogledne vradnote. In ker je ta božja narava tako razkošna, da vsak hip mejnja svoje lice, so hoteli še umetniki s širokimi čopeti ur pisarini paletami, da bi zajeli v trenutku čim več nje, tega silnega bogastva. V svobodi in iskanju naravnih lepot so hoteli »secesionisti« v Münchenu se nadkriliti »pleneristi«. Vodilni impresionist je bil Maks Lieber

džala pet let in ves čas neumorno delala. Se mi je v spominu njen goriski atelje, polu slik, stofal, draperije in keramike, ves dišeč po terpentinu. Tu so se vršile dan za dnem učenke njene privatne šole, od katerih je marsikatera postala upoštevana slikarica. Najbolj znana med nami pa je bila njena učenka Melita Rojčeva, žal prehanala umrla hčerka goriskega zdravnika, ki je bila obenem dobra Henrikina prijateljica. — Kostumni tečaj pri profesorju Sencichtu l. 1902, in potovanja, ki so bila vedno Henrikinu največje veselje, so obogatila njeno gorisko bivanje. Leta 1904 se je udeležila I. jugoslovanske razstave v Beogradu in kralj Peter I. jo je odlikoval z redom se. Save V. stopnje.

Toda hrepenenje po napredku jo je gnalo zopet v München. Zdej je vstopila v atelje znane Anne Hillermannove, ki se je šolala tudi v Parizu. Čeprav je bilo Henrikino znanje že dokaj ustaljeno in tudi uspehov ji ni manjkalo, je ostala tam cela štiri leta. Ta leta prav za prav čisto samostojnega ateljskega dela so zapustila njeni umetnosti neizbrisno sled. Mehkobnemu načinu Feltrove šole sta se pridružili širokopolnost in tenkočutna barvana ubranost. Slikala je le v obliju, največ portretne študije v naravi velikosti in pa zaniske kompozicije. Umetniška razgibanost, sloboda in polet te sredine so ostali glavni členi vsega Henrikinega bodočega širjenja, toda bolezn in vojna ji jih žal niso dali nikoli več užiti v enaki meri. Med njenimi dokumenti iz tistega časa (l. 1906) je zanimivo izvorno priporočilo k prošnji za stipendijo. Njeno oboževana učiteljica Hillermannova jo karakterizira: »Fräulein Henriette Santel gehört zu den begabtesten Schülerinnen meiner Malhschule. Ihr bedeutendes Talent wird wirksam unterstützt durch grosse Strebsamkeit und eine ganz hervorragende Konzentrationsfähigkeit, Eigenschaften, die es ihr ermöglichen im Laufe des in meiner Schule zugebrachten Studienjahres geradezu erstaunliche Fortschritte zu machen. Ausser einer Reihe sehr guter Aktstudien, zeigt eine von der Jury des Glaspalastes (Künstlergenossenschaft) für die grosse Ausstellung dieses Jahres angenommene Arbeit die Trüchtigkeit ihres Könnens«. . . itd. Ta razstava je šla po vsej Nemčiji. Omenjena slika »Prodajalec oranž« je v zapuščini.

Henrika se kar ni mogla ločiti od Münchena. Že na jesen 1909, je bila zopet štiri mesece tam in kopirala v Pinakoteki. Potem se je vrnila v Gorico, kjer je nadaljevala s svojo slikarsko šolo in z večjimi naročili ter deli za razstave vse do junija 1915, ko je pričela vojna Avstrije z Italijo. Se dva skoka v inozemstvo beleži v tem razdobju: 1911 Praga in Dresden, leta 1913 zopet nepozabni München.

Le del svojih slik je mogla rešiti, ko se je morala Santlova družina pridružiti beguncem in za vedno zapustiti ljubljeno Gorico. Prišel se je najtežji del Henrikinega življenja — romanje iz kraja v kraj, pomantkanje, bolezn, smrti v družini. Begunska pot jih je vodila naprej preko Euphrata v Dolenske toplice pri Novem mestu. Trimesečno bivanje tam je izrabila za nekaj lepih akvarelnih folklornih, kostumnih studij, kjer so ji bile za model begunke s ernogorske meje in Kotoru. Dve ali tri so se v domači zbirki. — Na prigovarjanje dunajske tete Bolzmannove so se radi bolezn tete Danice, najmlajše Henrikinе sestre, odločili, da se naselijo v vasi Groisbach pri zdravilišču Alland v dunajski bližini. Od marca 1916 do marca 1917 so bivali tam. Leti se je hudo životala za svojo bolno sestro. Na kakšno umetniško ustvarjanje ni mogla misliti. Iz službenih in družinskih razlogov so si poiskali novo bivališče v Krskem ob Savi. Tam so si s skupnimi prihranki kupili majhno hišico na hribu Narplu. Za trenutek je zasijalo sonce v njihovo begunsko življenje. Zopet so bili na svojem, vsi skupaj, mati in oče, vse tri sestre. Henrika se je zopet pripravila na novo delo, večinoma figuratne študije v akvarelu. Danica ji je bila mnogokrat za model. Tada prišla je nesreča. Komaj je mati prebolela težko bolezn, že jim je zgorela hiša. Preselili so se v mesto Krško. Neki založnik Čuklovič iz Zagreba je naročil pri Henriki serijo slavonških narodnih noš, ki jih je namemil za razglednice. S požrtvovalno in pre-dobro gospo Rendla se je napotila Henrika v kasni jeseni leta 1919, v še neurejenih prometnih razmerah na težavno turnejo po Slavoniji, skozi Vinkovce, Ivankovce in

Đakovo. Od hiše do hiše je stikala za originalnimi narodnimi nošami in prinesla domov po treh tednih napornega potovanja 12 krasnih folklornih študij. Toda reprodukcije niso bile nikoli izdelane, honorar pa je morala iztožiti in je dobila le »milosten« delež iz konkurza... Škoda za to prelepo delo!

1920. ji je umrl oče, ki je vedno budno spremljal njeno delo. Leto za njim še sestra Danica. Avgusta je morala tudi z doma na novo službeno mesto. Krško jim je postalo tesnobno. Zopet so se selili, zdaj v Maribor, kjer so ostali do leta 1929, dokler niso končno prišli v Ljubljano. Sam Bog je naklonil Henriki njeno čudovito mater, ki kljub vsem bridkostim življenja do zadnjega ni izgubila svojega optimizma! Ona je bila Henriki najboljša prijateljica in najmočnejša opora. Lajšala ji je skrbi, navduševala jo je za nove umetnostne podvige, pomagala pri sestavljanju tihožitja in iskanju novih modelov in jo nagovarjala k razstavljanju. Henrika se je lotila zopet svojega dela in ustvarila celo vrsto novih tihožitij in portretov. Poslej skoro ni bilo razstave pri nas, ki se je ne bi bila udeležila. Razstave Udruženja jugoslovanskih slikaric in Ženske male antante ter nekaj drugih še so ponesele njen sloves preko naših meja.

Pod okriljem »Probude« je imela Henrika v Ljubljani zopet nekaj učencev, katerih je čedno številce pripravila za vstop v akademijo. Ves prosti čas pa je izkoriščala za portretna naročila in razstavna dela, ki jih je kritika vsa pohvalno ocenila. Toda sama ni bila s svojim delom nikoli do kraja zadovoljna. Pa tudi razmere, v katerih je delala, so bile komaj senca tistih bajnih Münchenskih časov, ko ni bilo pomanjkanja za barve in platno, ne skrbi za iskanje primernih modelov; ne težav za topel in prav svetel atelje, ko se ni moglo prodati vsakega zmazka za ceno visoke umetnine.

V zadnjih desetih letih življenja se ji je sicer trdno zdravje precej omajalo. Leta 1931. je prestala težko operacijo v grlu, ki ni ostala brez posledic. Leta 1936. je imela lažjo očesno operacijo, ki jo je lep čas ovirala v delu. Decembra leta 1937. jo je zadela možganska kap. Dva meseca je ležala med življenjem in smrtjo in dobrega pol leta ni mogla slikati. Z neverjetno energijo pa je prebolela tudi to. 15. februarja 1940 mi je sporočil papa, da je tetko Teti ponovno zadela kap. Sredi kopice novih načrtov so otrpnele njene pridne blagoslovljene roke, ugasnilo je njeno grenko, a lepo življenje.

Veliko in pestro je število Henrikinih del. Največ je med njimi portretnih in figurálnih študij. Človekova osebnost in zunanost ter njegova delo, to jo je najbolj zanimalo. Navzlic skopemu krogu poznanstva je naslikala mnogo velikih oljnatih portretov; razumljivo, da so skoraj vsi v zasebnih stanovanjih. Tu naj opomnim le na edino dogotovljeno lastno podobo iz predvojnega časa, ki jo pridobujemo. — Od figurálnih kompozicij je znana slika »Pri kavi«: gospa v rdečkasti krinolini z belim psičkom. Objavljena je bila na razglednicah, zdaj je v zasebni lasti. Druge večje žanrske slike so še: že omenjeni »Prodajalec oranž«, »Ribarica« in »V laboratoriju«. — Lepo je število njenih folklornih študij, večinoma v akvarelu. Med njimi so zlasti znani štirje akvareli z gorenjeskimi nošami, naslovljeni: »Pismo«, »Počiteke«, »Njega vidi« in »Delos«. Izšli so v založbi Umetniške propagande in jih upravičeno uvrščavamo med najbolj razširjene umetniške reprodukcije v Sloveniji.

Razen figurálnih motivov je Henrika ljubila zlasti takozvano mrtvo naravo. Tu moram predvsem omeniti interjere, temačne sobane, veže in kuhinje, ki so se njenemu romantičnemu nastrojenju prav posebno podajale. Še bolj pogostoma pa se je bavila s slikanjem tihožitij. Sestavljala jih je s osebno izbircnostjo in okusom, če ji je primanjkovalo živih modelov. V ta namen si je najraje izbirala sveže sadje, zlasti jabolka in grozdje, ki ga je znala podajati z izredno svežostjo. Tihožitje je bila vedno zanimiva prilžnost za reševanje čisto slikarskih problemov. Na zadnjih dveh razstavah, ki se jih je udeležila, je vzbudilo veliko pozornost kritike in publike »Tihožitje s triramnim svečnikom«: tri rdeče svečke v rumenem svečniku ob odprti knjigi. Kakor simbol življenja in slutnja konca se mi je zazdela ta slika... Bog vé, če ni imela podobnih misli, ki so jo tako priklenile na ta motiv — —

V poslednjem času je vsake počitnice obiskala Dalmacijo. Ta dežela jo je s svojo slikovitostjo znova in znova očarala. V zapušeni je obsežna zbirka dalmatinskih akvarelov, ki pa jih je hranila le zase. Tudi v Sloveniji je večih slikala v prirodi in zlasti krasen je akvarel »Na Fužinah pri Ljubljani«. Vendar je krajinarstvo ni toliko privlačevalo kakor dela v ateljeju. Slikanje v zaprtem prostoru je prijalo njenemu skoraj plahemu značaju. Tu je ni motilo opazovanje nepoklicanih gledalcev.

Henrika je obvladala vse tehnike slikanja: olje, akvarel, pastel, perorisbo in vse je enako rada uporabljala. Bavila se je tudi z miniaturnim slikanjem, s katerim je nadaljevala tradicijo svojega deda, in pa s kopiranjem znamenitih originalov. Take kopije je izdelala v beneški Akademiji, v minihenski stari pinakoteki, v dunajskem Umetnostno historičnem muzeju, v dresdenski Galeriji ter v ljubljanski Narodni galeriji. Med kopijami naj omenim: Van Dyckovo »Sv. Družino«, Tiepolovega »Sv. Kajetana«, Padovaninovo »Marijino imebovzetje«, Uhdejevo »Težko hojo« in Tomincevo »Podoba očeta«. Zadnjo kopijo Rebrandtovo »Lastne podobe« je izuršila še kratko pred smrtjo v dunajskem muzeju.

Dela Henrike Santlove so povečini raztresena po zasebnih domovih, v cerkvah na Goriskem in v rojstnem kraju njenega očeta v Lučah ob Pesnici. Zastopana pa je tudi v »Strossmayerjevi galeriji« v Zagrebu in v »Narodni galeriji« v Ljubljani.

Kmečka hči

Stana Vinšek

Saj vendar prav in dobro sem sejala!
Pa toliko je ljulike med žitom,
da zamé slaba žetev bo ostala.

Kako bi danes si še pomagala?
V so našo zemljo sem že prekopala,
garala sem od jutra do večera —
nikdar, nikdar bila ni polna mera
in davno je, kar vsi so pozabili,
da živ sem človek, nisem stroj na kašči.

Bila sem mlada in vsak dan vesela —
ne vem več, kdaj sem zadnjič si zapela ...
So časi se, ljudje se spremenili?
Naš oče stara se, ni več za delo.
Pred zimo storo mater nam je vzelo.
Kdaj jablana je zadnjič zacvetela?
Kot včeraj zdi se mi, da šla sem k maši
še z botrico — in pela si na paši.

V se sestrice bolezen je pobrala,
med brati sem edina jaz ostala.
Najstariji brat nam gospodari v hiši,
odkar so starši grunt mu prepisali
in sebi za prevzitek zgovorili.
Njegova žena lani je spovila,
a vendar letos zopet pričakuje.
Pri nas doma — pa vsaki dan je huje.

*Nekoč jaz kraj očeta sem sedela,
a danes trudim se, kako bi še zajela.
Nihče ne vpraša: »Bi še malo rada?«
Prerada razjezi se naša mlada.
Naj vpila bi — naj bi se pritožila,
da mir bo še redkejši gost pri hiši?
Še svojo svetlo kamro sem ji odstopila.
Moj košček vrta je potrebovala.
Svileno ruto mati njej so dali.
Prav mojo jarčico v nedeljo je zaklala.*

*Že lani letina je bila slaba
in letos smo povoderj spet imeli.
Vse upe mladih dni sem tukaj zakopala
in z znojem kri sem gruntu piti dala —
če zdaj ne grem, bom tu izkrvavela.*

*V domači hiši tujka sem postala.
Morda med tujci kdaj bom spet vesela,
morda — nekoč — se zopet bom smejala.*

Zgodba viničarke Tereze

Milena Mohoričeva

Že cesta spodaj v dolini je bila strašna. Voz se je nagibal zdaj sem, zdaj tja, in kljub nekaki strehi, je od vseh strani škropilo nanju. Dež ali blato s ceste, kakor je nanoslo. To, po čemer so zdaj vozili po hribu, pa sploh ni bila več cesta, marveč nekaj razmazanega, v vodo potopljenega, razvoženega. Ves čas je bilo, kakor da vozijo po kaki strugi. Voda je stala čez in čez po razrvani poti, po kateri so prejšnje dni vozili vino z goric. Lahko si mislimo, da so jo temeljito zdelali. Potokar še nikoli ni tako razumel, kaj se pravi imeti dobro cesto.

Bolj ko so se bližali viničariji, bolj je bil nestrpen. Vedel je, da je posežek, ki ga bo moral izvršiti, še na operacijski mizi skoraj nerazdružno zvezan s sepso. Kako bi tu ne bil! Ta trenutek bi raje opravljal vse na svetu, kakor pa se lotil tega posla. In vendar se ga mora lotiti, kljub vsemu, mora!

Ko sta vstopila v hišo, je otrok jokal, sosedja je brisala s tal kri, ki je neprestano drla s postelje, in babica je še vedno masirala Terezo.

»Sam Bog vas je prinesel, gospod doktor. Jaz ne morem nič več! In vendar se nič ne premakne. Pogača mora biti priraščena na več krajih.«

»Ali mislite, da morem jaz kaj opraviti?« jo je nadrl. »Alo, kje je voda? Zakurit! To bi bilo lahko že vse pripravljeno, kam pa mislite? Ste prvič pri porodu, a? Preklete babe, kdaj vas bom naučil reda?«

Košarka ga je dobro poznala. Vedela je, kakšno delo ga čaka in da si mora na neki način olajšati dušo. Zdelo se ji je povsem naravno, da se je zdril nanjo.

»Sem mislila, da imate instrumente itak vedno prekuhane in pripravljene.«

»Misliti se pravi nič vedeti! Ali mislite, da bom tvegala kar tako? Jaz moram imeti vedno vse pripravljeno! Pa če bi enkrat ne imel, kakor vi? Alo, prekuhali bomo še enkrat, varno je le varno.«

»Saj voda pa je, gospod doktor, in ogenj tudi.«

»Tem bolje.«

Vzel je instrumente iz torbe in jih del kuhati. Slekkel je suknjo, zavihal rokave in se neskončno dolgo umival z milom.

»Ali je bila voda prekuhana?«

»Da, da, brez skrbi.«

Še zmenila se ni za njegovo zmerjanje. Stregla mu je, kakor je vedela in znala in mu nazadnje, ko se je tudi sama temeljito umila, vlivala še alkohola na roke. Iz svoje torbe je nato izvlekel sterilne bele nogavice in jih ukazal nataktni bolnici. Potem je potegnil iz svojega kovčega še sterilno rjuho in jo položil podnjo.

Ta čas so se njegovi instrumenti zunaj kuhali. Sam pa se je šel umivat in Karlek je bil ves obupan, ker je samo za umivanje porabil več vode, kakor jo je trikrat prinesel na hrbtu iz doline. Zdravnik je nato rekel še babici, naj se znova umije, ukazal postaviti luč v bližino postelje, vzel instrumente in začel s svojim težavnim delom.

Tereza je kričala od bolečin, ko ji je trgal posamezne dele prirasle pogače iz telesa.

»Umorite me raje, nikar me tako ne mučite.«

Babica je stala poleg zdravnika in mu brisala znoj s čela. Ko je Karlek slišal te Terezine besede, je pokleknil zunaj v veži k štedilniku, se naslonil z glavo nanj in debele kaplje so iz njegovih oči padale na ilovnata tla. Potem je s tresočimi prsti potegnil iz žepa rožni venec in začel glasno moliti. Soseda mu je odgovarjala.

Končno sta vendar opravila in doktor je nenadoma stopil čez prag.

»Nimaš boljšega dela, a? Razprezi konje in hlapec naj gre spat. Ostal bom tu do jutra. Če bo treba, jo bomo peljali k vlaku in v bolnišnico.«

Karlek je spravil hlapca na seno. Doktor je dal Terezi še par injekcij, nato se je stegnul na klop pri peči in zaspal. Poprej je še naročil babici, naj čuje pri bolnici, naj nadzira od časa do časa njeno temperaturo in naj ga pokliče, če bo treba.

Bil je tako truden, da sploh ni čutil, kako trda je klop, na kateri je ležal. Takoj je zaspal.

Tereza je napol živa ležala v dremavici, zdaj vendar na čisti postelji. Zunaj je Karlek prinašal vodo in soseda je prala rjuhe.

Babica je sedela pri bolnici, nadzirala njeno temperaturo, kakor je naročil zdravnik, in proti jutru bi jo skoraj premagal spanec, tako je bila izčrpana. Ko pa je vzela bolnici toplomer, bi skoraj zakričala. Živo srebro se je dvignilo sumljivo visoko. Šla je h klopi in zbudila doktorja.

»Gospod doktor, temperatura!«

»Saj sem rekel, da bo tako. Kar pripravite vse. Spraviti jo moramo na vlak in potem v bolnišnico. Zdaj imamo do vlaka še obilo časa.«

»V tem strašnem vremenu?«

»Nič ne pomaga, moramo!«

Odredil je, da so položili bolnico z žimnico na voz, napeli nepremočljive plahte okoli in okoli ter spravili Terezo na vlak in s postaje v mestu v bolnišnico. Sam jo je spremljal do bolnišnice, potem pa se je izmučen vrnil domov in šel spat. Poprej je še naročil, da ga do te in te ure ne sme nihče zbuditi.

Kljub temu, da je morala občina plačevati oskrbovanje za Terezo, je ostala Tereza v bolnišnici več tednov in zdravniki so dolgo časa obupavali nad njo. Zelo mnogo bolnic pobere taka vročica in resno so se bali za njeno življenje. Vendar je premagala končno njena zdrava narava tudi to zavratno bolezen.

Imela je otroka pri sebi in ga je ves čas dojila. Ure in ure, ki jih je preležala v bolniški sobi, je gledala otroka in razbirala iz njegovih zabrisanih oblik bodoče poteze. Kadar je pogledala nanj, ni vedela za bolečine ne za čas. Pogrezala se je v stanje, ki je bilo močno podobno negibnosti, ki je bilo nekje med življenjem in smrtjo, v katerem pa jo je obsevala otrokova prisotnost kakor človeka, ki v zgodnji pomladi prezeba, pa ga obsijejo nenadoma topli sončni žarki.

Tako je prišla Tereza v trdi zimi domov v svojo sobico, kjer so bila tla ilovnata, kjer je bilo treba prinesti vsako kapljo vode iz doline in kjer je brila burja brez usmiljenja.

Ves ta čas je bil Karlek sam doma; sam je opravljal živino, sam pospravljaval posteljo in si sam kuhaval, kadar je bil lačen. Po težki in dolgotrajni bolezni je prišel zdaj s Terezo domov. Ni se upal prositi gospodarja za voz in v visokem snegu sta hodila poldrugo uro daleč od postaje do doma na bregu. Zavajal je otroka v toplo odejo in ga nosil v eni roki, z drugo pa je podpiral Terezo, ki je proti koncu jela resno pešati.

Ko je odšel v mesto po Terezo, je naprosil sosedo, naj doma v sobi zakuri, naj pripravi posteljo za Terezo in naj kaj skuha. Vsa sreča, da je tako ukrenil; se je tolažil vsó pot, Terezo je bolj prinesel v hišo, komaj je še prestavljala noge. Naglo sta jo s sosedo spravila v posteljo in ji dala vročega čaja, da si je opomogla.

Ozrla se je po sobi in se s pogledom bozajoče dotaknila vsakega predmeta posebej. V vsakem je bilo kos njenega življenja, kos irdega dela. Pogledala je še na mizo in opazila sredi nje zeleno snurečje v kozarcu. Hvaležno je pogledala Karleka za ta pozdrav. Nasmehnila se mu je, in on ji je smehljaj vrnil. Bil je neizmerno vesel, da je opazila njegov sopek, ki ga je nalašč zanjo postavil na mizo.

Zdaj se je jel oglašati otrok in Tereza ga je potožila ter nahranila. Sele potem sta s Karlekom po dolgem času skupaj večerjala. Stregla jima je soseda in bilo jim je vsem trem neizrečno lepo. Pripovedovanja ni bilo ne konca ne kraja in soseda je sele pozno v noč odšla domov.

*

Minila je zima in oglašala se je pomlad. Tereza si je opomogla in je zdaj po hiši že vse sama delala. Dojila je tudi sina Stanka, ki se je lepo razvijal in se znal zdaj že glasno smejati.

Kadar je prišel Karlek domov, se je ustavil ob kosarici in toliko časa govoril ter se igral z otrokom, da se je na široko zasmeljal. Nato je zadovoljen znova odšel na delo.

Zdaj pa se je bližal čas prvega dela v vinogradu, okopavanje in sajenje novih trsov je čakalo marljivih rok. In Tereza se je, tokrat prvič jokala, odkar je prišla iz bolnišnice domov. Če je hotela zaslužiti, je morala zjutraj ob uri na delo. Zato je vstala zgodaj, skuhala zajutrek in pospravila po sobi, nato pa je sedla na klop poleg otrokove košare in bridko jokala. Vzela je otroka iz nje, ga podojila in dolgo časa gledala v njegov speči obrazek, bilo mu je prijetno toplo, z noskom se je stikal k materi in v spanju požiral. Nič se ni menil za mater, ki je zamišljeno stirmela vanj in jokala. Ko ga je nahranila, ga je položila nazaj v kosarico in se ozirala na uró. Stela je ure, ko bo ločena od otroka, ko ga ne bo mogla dojeti ne previjati in mu sveže postiljati. Od sedmih do poldne in od dveh do sedmih je brnelo po njenih ušesih, kakor gožeče oznanilo. Od sedmih do poldne je pet ur, in ves ta čas bo moral biti otrok brez hrane in brez matere.

Kazalci so se bližali sedmi uri. Obrisala si je oči, otroka še enkrat preložila v kosari, ga toplo odela, nato pa odšla skozi vrata in s tresočo roko obrnila ključ. Zaklenila je otroka samega v sobo za pet ur. Otroka, za katerega je toliko trpela, ki ga je tako negovala in ga redno vsake tri ure dojila, kakor so jo naučili v bolnišnici. Zdaj pa ga je morala pustiti samega, neoskrbovanega, in oditi od njega na delo.

Vse se je upiralo v njej in najraje bi kričala. A kaj, ko upor v njej ni pomeljal nič. Naglo je urvedela, da bo s temi sedmimi dinarji, ki jih bo zdaj zaslužila na dan, kupila to in ono, kar nujno potrebujejo za življenje.

Sklonjene glave je odšla od hiše. Udala se je, ipognila je glavo in hrbet in šla ono pot, ki so jo morale hoditi vse mlade matere. Vedela je, da bo odslej leta in leta tako, da bo njen otrok sameval in dorasčal brez njene pomoči in oskrbe, da

bo prepuščen sam sebi, ko ho delala za borih sedem dinarjev na dan za vsakdanji kruh.

Kopači so bili v vinogradu že zbrani. Tereza se je uvrstila med nje in pri delu ni zaostajala za njimi.

Ko pa se je bližal čas, ob katerem je navadno hranila otroka, je cutila v prsih čedalje hujsje bolečine in hujsi pritisk. Zdaj je natančno vedela, da otrok doma poče po njej, in tudi vse njeno telo je kričalo po otroku. Več čas ga je dojila — zdaj pa naj bi se hranilni sok namenjen otroku, brezplodno posušil — in to prav zdaj, ko otrok kriči po materi.

Terezi je bilo, da bi vrgla motiko stran in zbežala proti domu. A ko se je ozrla v vrsto kopačev, ki so se vsi sklanjali nad zemljo, je vztrajala na svojem mestu. Iz njenih oči pa so rosile velike solze na rumeno ilovnato zemljo.

*

Otrok ni več redno dobival hrane in se ni več tako lepo razvijal. Še takrat, kadar je prišla Tereza domov, je kričal, kadar ga je nahranila. Vedela je, kaj to pomeni. Hrana, ki je otrok ni redno dobival, se je v njenih prsih sušila, in zdaj je je jelo primanjkovati celo takrat, kadar je lahko prišla k njemu. Ni si znala pomagati drugače. Šla je v kuhinjo in prinesla otroku kravjega mleka. Zeljno je pil, komaj pa je minila dobra ura, ga je jelo zvijati. Neusmiljeno je kričal in, nič ga ni moglo potolažiti. Tereza je storila, kar je vedela in znala, grela ga je, mu skutjala čaja. — toda ura je neusmiljeno bežala dalje in morala je na delo.

Lotevala se je je neka brezupna topost, ki se je včasih spreminjala v nevoljo. Bila je zadržana in sitna in zgodilo se je, da sta se Karlekom čedalje bolj pogosto sprickala. Obmetavala sta drug drugega s tako hudimi besedami, kakršnih se nikoli nista izgovorila drug proti drugemu. Nazadnje je Karleka zjezilo, zatresnil je vrata in odšel. Ona pa je obsedela za mizo in strmela predse.

Ko sta nekega poletnega večera prišla z dela domov, sta zaslišala čudno ječanje. Odklenila sta vrata in našla otroka na tleh. Najbrže se je dvignil in padel iz košare, kajti zdaj je bil že tako velik, da je znal sedeti in se je že dobro oprijemal ter dvigal na kolena.

Tereza je vsa v skrbeh planila k otroku. Ležal je z usti na plenici in hropel. Najbrže je že toliko časa jokal, da mu je zmanjkalo glasu in moči. Mati ga je pobrala in stresla, nategnila mu je roke in noge in vsa srečna ugotovila, da niso zlomljene. Potem pa je opazila buško na glavi. Ko je otrok padel s postelje, je z glavo najbrže zadet ob klopi. Šla je po vodo, mu devada obkladke na otekline in ga klicala ter nosila po sobi gor in dol. Otrok se dolgo v noč ni pomiril. Oba sta ga izmenoma nosila po sobi in ga nista mogla utolažiti. Kar je použil je zopet izbruhal.

Tereza in Karlek sta se tisti večer molče spogledala in sta se razumela, kakor некоč. Odpadle so od njiju vse bridkosti, ki sta jih zadnje čase prizadevala drug drugemu in zmagala je zopet stara zavest medsebojne naklonjenosti, skupnega boja za življenje in zavest skupne usode. V Terezi pa se je dramila spet stara upornost.

»Vse je tako, kakor bi prekletstvo ležalo nad nami.«

In Karlek je v odgovor zaškrtal z zobmi.

»Proketo življenje!«

*

Naslednjega dne Tereza kljub prepotrebneemu zaslužku ni šla na delo, tako sta sklenila po skupnem predarku. Otrokovo stanje pa se je čez dan izboljšalo in ko je prišel Karlek zvečer domov, sta bila zadovoljna, kakor že dolgo ne. Pestoval je otroka in se z njim igral. Otrok pa se je zopet smejal. Ko ga je Tereza dela spat, sta se potem sama z možem pogovarjala še dolgo v noč. In sklenila sta, da pojmeta naslednjega dne zopet oba delati.

Bil je lep dan. Zdaj je bilo že toplo in Tereza je vzela otroka s seboj v vinograd. Tereza ga je posadila v grabici na odejo in od časa do časa, kadar je le mogla,

je za hip skočila k njemu. To je otroku mnogo bolj prijalo. Zopet se je okrepil in se jel lepo razvijati. Karlek je napravil lesen voziček na štirih kolesih in v njem je otrok presedel ure in ure med tem, ko sta oče in mati delala. Zdaj je dobival tudi hrano bolj redno in poleg tega je bil že večji, ne tako občutljiv, kakor prav majhen dojenček. Tereza je nosila mleko s seboj in mu ga je lahko takoj dala, kadar je bil čas za to, dasi je bilo že ohlajeno. Poleti je bilo čedalje bolj toplo in otroku je itak bolj prijalo, če je bilo mleko hladno. Bil je zadovoljen, da je videl ljudi okrog sebe in se je pridno igral.

Ko je pa toliko dorasel, da je že kobacal okoli, je bilo za Terezo zopet mnogo težje. Nikoli ni bila gotova, da ni predaleč lazil in se strkljal med trtami po bregu navzdol. Na zimo pa se je že dobro postavljal na noge in Tereza, ki pozimi ni imela dela zunaj, je imela že z otrokom polne roke dela. Najsi ga je dela kamor koli, je prikobacal za njo. Če je prišel do odprte omare, je zmetal vse, kar je dosegel, iz nje. Pohištvo, ki si ga je tako težko nabavila, je vleklo vlago vase in se krivilo. Zato si je Tereza oskrbela pri bratu mizarju otroško posteljo, ki je imela visoko leseno ograjo, in devala je otroka vanjo. Ko se je pa na pomlad znova začelo delo, je otrok že dodobra shodil in za Terezo so se pričele nove skrbi. Zdaj ga je jemala seboj, in ko je videla, da to ne gre, ga je zopet zaklepala v sobo.

Tako je živela leto za letom med delom in skrbjo za otroka. Štel je že tri leta in bila je ponosna, da ga je kljub vsem zaprekam, tako lepo vzredila. Govoril je že skoraj vse in zdaj se ji je zdelo, ko je imela z otrokom vsak dan večje veselje, da jo je jelo življenje poplačevati za vse prestano trpljenje.

*

Nekega dne je Tereza zopet odhajala zjutraj na delo. Otrok je še spal in ker je bilo deževno, ga ni budila, da bi ga vzela s seboj. Postavila mu je mleko v steklenički poleg postelje. Zdaj je bil že toliko večji in lahko mu je dopovedala, kako naj si pomaga sam, kadar nje ni.

Stanko je mirno spal. Še enkrat ga je pogledala, ga pregnila z odejo in nato po prstih odšla čez prag ter zaklenila vrata. Nekam mirna in zadovoljna je bila in ko je šla v vinograd nosit škropivcem vodo za škropljenje, je pela predse staro pesem o treh kapljah dežja, od katerih je ena padla na širono polje, druga na pašnik in tretja v vinograd.

V vinogradu so imeli trije moški, Karlek in še dva druga sosednja viničarja, škropilnice na hrbtu. Pravkar so se razvrstili in jeli po vrsti hoditi od trsa do trsa, dvigali so cevi svojih škropilnic, z drugo roko pa previdno pritiskali na črpalko. Obšli so vsak trs okrog in okrog in škropili prav nalahno, kakor bi legla nanj meglja. Tri ženske, Tereza in dve sosedji, pa so na hrbtu nosile iz polovnjaka, kjer je bila pripravljena za škropljenje zmes vode, galice in apna, škropivcem tekočino. Tereza in Karlek sta šla to pot v bližnji vinograd na delo, ker so v njihovem že poškropili. Dobili so za južino kruha in neko tekočino, ki naj bi bila vinu podobna. Soseda Micika ni rekla ničesar, dasi je dobro vedela, kako je ta tekočina nastala. Gospodar je kupil izabelo in jo zmešal z jabolčnikom, eno tretjino pa je še prilil vode. Ostali težaki pa so vsi zabavljali.

Sicer so bili dobre volje. Ženske so prepevale, ko so hodile gor in dol po bregu, moški pa so molče hodili od trte do trte. Bili so neprestano v megli galice in niso smeli odpirati ust. Vmes je sem in tje tudi deževalo, a to jih ni zmotilo toliko, da bi prenehali z delom.

Notranje sproščena in nekam sama s seboj in s svetom zadovoljna, sta prišla Tereza in Karlek, kljub lakoti, ki sta jo občutila, domov. Brezbrižno sta odklenila vrata in stopila v sobo. A kar se je tam nudilo njunim očem, je presegalo Terezine moči. Zakričala je tako, da je Karleka streslo do mozga.

Na tleh je ležal otrok nezavesten. Bil je ves krvav in nekoliko dalje od njega

je ležal nož. Kri se je na obrazu že nekoliko strdila. In kakor bi jo podsekal, se je zvrnila ob tem pogledu Tereza po tleh.

Karlek ni vedel, kateréga naj bi se lotil, ali žene ali otroka. Toda nekaj ga je gnalo k otroku. Dvignil ga je in poslušal, ali diha. Nato je iskal rano in kó je ugotovil, kje je, bi se tudi njemu skoraj tako primerilo, kakor Terezi. Naglo je umil otroka, kolikor je mogel, mu slekel okrvavljeno obleko in ga položil na posteljo ter ga spravil k sebi. Zdaj je bila vidna velika rana v desnem očesu. Karlek se je ustavil pri otroku, se sklanjal nadenj in ko ga je gledal, kako je še vedno nezavesten ležal z rano na onem mestu, kjer je sijalo poprej njegovo prijazno, svetlomodro oko, so mu jele kapati solze na rjuho, s katero je prekril otroka. Ko je videl, da ne more sam ničesar opraviti pri njem, je šel po vodo, močil Terezi senca in jo kmalu prebudil.

»Pojdi, nesla bova otroka k zdravniku.«

»Kaj mu je?«

»Poglej —!«

Zdaj ni Tereza rekla ničesar. Naslonila se je na ograjo otrokove postelje in nemo strmela vanj. Nato se je molče preoblekla, vzela otroka v naročje in odpravila sta se z njim k staremu dr. Nemcu. K dr. Nemcu sta šla zato, ker sta smela z ubožnim listom samo k njemu.

To je bil začetek njune dolge poti, na kateri sta vedno z novim upanjem in z novim zaupanjem v moč medicine iskala svojemu otroku nepreklicno izgubljeno zdravje očesa.

*

Dr. Nemca ni bilo doma. Rekli so jima, naj ga gresta iskat v gostilno »pri Kokotu«, kjer najbrže igra tarok. In res sta ga tam našla. Nekaj je zagodel, vrgel je karte na mizo in pogledal otroka, ki se je med potjo osvestil in zato strahotno kričal zaradi bolečin.

»Oko je izgubljeno. Gremo domov, bomo malo izprali.«

Tereza je povsila glavo in bolj bi je ne zadelo, če bi ji prečitali smrtno obsodbo. Šla je kakor človek, ki je obupal nad svojo usodo, kamor so ji rekli.

Doma je zdravnik izpral rano in dejal Karleku in Terezi, naj gresta z otrokom domov. Očesu itak ni pomoči. Rana se bo zacelila, in to je vse, kar je mogoče. Pozneje lahko o priliki prideta, da bo vzel mero za stekleno oko.

Poražena sta se z otrokom, ki je neprestano jokal, odpravila domov.

Rana pa se ni hotela zaceliti. Minevali so dnevi, tedni in meseci in otrok je neprestano tožil, da ga boli. Čez nekaj časa pa se ga je lotila mrzlica. Tereza ni vedela, kaj naj stori, da bo prav. Ko le ni bilo bolje, je pobrala ves denar, kolikor sta ga imela pri hiši in odnesla otroka k zdravniku, tokrat k doktorju Potokarju, ki ga je šel Karlek tudi takrat iskat za Terezo.

»Kaj pa mislite, žena, da niste prišli prej? Ali ne vidite, da se je zagnojilo? Nevarnost je zdaj, da bo izgubil še drugo oko!«

Tereza je komaj odgovarjala na vsa vprašanja, ki jih ji je zastavljal. Bilo ji je, ko da se je težka skala zavalila nanjo, ki je ne bo nikoli mogoče odvaliti.

»Zdaj pa takoj na vlak in v bolnišnico v Maribor. Zadnji čas je. Čakajte, dal vam bom še pismo za šefa.«

Tereza ni imela nobene moči več. Kar bi ji kdo rekel, bi storila.

»Vlak odhaja ob pol štiri. Zdaj ga boste še lahko ujeli. Imate denar s seboj? Da? No, dobro. — Le zakaj niste prišli prej?«

»Nisem se upala, saj veste, z ubožnim listom ne smem k vam.«

Potokar je stopil k njej in jo prijel za ramena.

»Povej po pravici, ali sem ti kdaj kaj računal?«

»Ne, niste, gospod doktor. In vendar se nisem upala k vam, ker sem vedela,

da smem z ubožnim spričevalom samo k dr. Nemcu. Tja sem tudi takoj nesla otroka.«

»Zdaj stvari ne bova spremenila! Le pojdite. Upajmo, da bomo rešili vsaj drugo oko.«

Tako je odšla Tereza, ne da bi Karlek vedel, v Maribor, in oddala otroka v bolnišnico. Tam so se šest dolgih mesecev bojevali za njegovo drugo oko in so ga končno rešili.

Terezino življenje pa je prejeló vendar smrtno rano. Nikogar ni bilo, ki bi se mu mogla upirati zaradi krivične usode, ki je zadela njo in njenega sina. Vse trpljenje, vse delo in vsa skrb ga nista mogla obvarovati, in če bi jokala krvave solze, bi ostalo vse, kakor je. Bilo ji je, kakor da je sama v neskončnem prostoru stvarstva in ne more vanji zkricati svoje bolečine, ker je v primeri z neizmerljivo tako neznatna, da je ni slišati in da ni zanjo odneva; vse je negibno in nepristopno za človeške bridkosti. Samo ena zavest ji je ostala, da je zanjo na svetu vse, prav vse, končano.

In kadar je pogledala sina nevoljaka, ki ni imel očesa, se je v njej vedno znova, nekeje globoko odprla skeleča rana, ki je ni poznal in je ni mogel poznati nihče razen nje, in o kateri je vedela, da je nezacejljiva.

Dobila je še drugega sina Janka. Bil je krepak in zdrav. Toda ničesar, prav ničesar ni bilo na svetu, kar bi moglo izbrisati ali olajšati gorje nesrečne matere, viničarke Tereze.

Tebi, ki si sama

Duša V

Tvoja tožba se je razbolela v meni v tesnobno bolečino. Iz stoterih in stoterih stopinj slišim tvoj glas. Tako strašno sama sem. In včasih ugasne še sij in toplota tistih drobnih stvari, o katerih pravim, da so moje, in da mi dajejo dom. Kot da stojim v zaprtem prostoru. Nobena roka ne seže iskajoča in hrepeneča v moje življenje; roka, ki bi na mah razmaknila stene mojih očin, napela čakajoče strune moje duše na ritem svojega življenja in zaigrala po njih; roka, ki bi me vso zajela, pretehtala, sprejela. Nekoga začniti! Z nekom zaživeti! Nekam se razdati! Tvoje čakanje postaja iz dneva v dan bolj boleče, bolj nestrpno; tvoja ožina postaja temnejša in mračnejša. Ne vidiš več sebe, ne sveta in človeka na njem. Ti samo hočeš, hočeš... In tako se vračaš v svojo samotno vedno bolj ranjena; vedno bolj zaprta, trda; nezaupna in sovražna pa se vračaš iz nje v svet svojih dolžnosti. Vedno treznejša in hladnejša postaja tvoja beseda; in radost in dobrotà sta ugasnili v tvojem pogledu. »Krivičo«, ki ti jo je naložilo življenje, sprevrataš v krivičnost do sočloveka. In tako se zgodi, da stojiš zares v praznem prostoru, da si zares nihče ne upa stopiti v tvojo bližino, da se

ti polagoma zapro vsa vrata. In tvoja samotà postane tvoja ječa.

Dajva, razmisli, ali ne bi mogli napraviti iz te samotè svojega velikega, svetlega kraljestva, iz katerega boš prihajala k človeku kot zmagovalka; kot človek prebogati samega sebe, kot človek doživljenih nalog, ki je z odprtim pogledom stopil v svet, da tudi on opravi na njem svoje delo in izvrši svoje poslanstvo in ne čaka samo svoje lastne konkretne sreče.

Nasprotje samotè je doni, to je sklenjenost z nekimi drugimi življenji; sožitje z nečim, kar misem jaz sam, a kar ustvarja v meni občutje zavarovanosti, počivanja, utešenja na emi; pa tudi zavest lastne potrebnosti, vrednosti, nepogrešljivosti na drugi strani. Kdo mi lahko ustvari tak dom? Gotovo boš odgovorila: mož, ki me je zares doživel in me ima rad. Brez dvoma je sožitje z možem, ki te je kot nekaj enkratnega, zanj brezpogojno vrednega in nujnega sprejel v svoje življenje, zares ena najbogatejših oblik človeškega življenja in ti more ustvariti dom najpopolnejše oblike. Ali pa veš, da je tako popolno sožitje le redkokdaj uresničeno in uresničljivo. In da je vsak osebnostno samoniklejši človek

celo v najgloblji eroticični povezanosti često sam, in da se hregova, na katerih stojita mož in žena, mnogokdaj razmakneta do neprehodne razdalje? In morda je samota, ki jo kljub srečanju z živim človekom doživljaš, še bolj boleča; ker to ni več samota čakanja, hrepenenja, temveč samota spoznanja, da je notranja sklenjenost s človekom tako strašno kratkotrajna, rahla, ranljiva, zavisna od stvari, ki ne leže v območju tvoje volje, tvojega hotenja za rast in razvoj in okrepitev tvojega razmerja do človeka, od katerega pričakuješ vso vsebino svojega življenja.

Ali izven odnosa mož — žena res ne moreš ustvariti doma, in se rešiti svoje samote? Najprej moraš resnično doživeti svojo lastno vrednost in izmeriti svoj lastni notranji svet z njegovimi silami, sposobnostmi in poizkusiti razumeti, da je osredotočenje vsega tvojega hotenja in stremljenja v edini cilj — moža, življenjska zmota, ki bi jo prej ali slej spoznala, a če bi do tega spoznanja nikdar ne prišla, bi notranje strahotno obubožala. Kakor je res, da je tvoje življenje ob živem človeku, tvoja skrb in dobrota zanj prvotno izživljanje tvoje ženske narave, tako je pa tudi res, da so tudi tebi in tvojim silam, danes še druge naloge in druge možnosti polnovrednega bogatega življenja. In delo ob teh nalogah te reši samote.

Da me ne boš napak razumela. Ne mislim, da se loti bodisi socialnih, bodisi svojih poklicnih nalog kot nekak *nadomestek* za svoj »življenjski neuspeh«, ker nisi srečala moža, ob katerem bi se družinsko izživ-

ljala, ne. Žena, ki je v svoji resignaciji poiskala neko poprišče »delovanja«, bo vedno čutila, da je vse samo nadomestek, da si mora nekje prignati čas in priti do zavesti potrebnosti in s tem do nekega življenjskega zadostanja. Ne tako. Stopi v delo kot človek lastnega resničnega življenja, ki je preko svojih teženj spoznal še druge izvenosebne naloge. Loti se jih ne z neko poslovno, zbegano naglico, zunanjo povdarjenostjo, temveč z notranjo pretehtanostjo, daljnovidnostjo, stvarnostjo, mirnostjo. Delo samo ti bo pokazalo potrebo po novih spoznanjih, segla boš po knjigi, najneposrednejšem izrazu tujega življenja; iz knjige ti bo zrastlel nov, ogromen svet, v katerem boš zaživela tudi z občutjem domačnosti, topline, utešenosti. In to bo tvoj najbogatejši duhovni dom, ki ti bo razprl pogled, razmahnil stene, pokazal svet in te notranje razgibal in sprostil.

V svetu narode in njenih večno močnih lepot pa boš našla drugo plat doma, ki ti bo ohranjal čut za resničnost življenja in te postavil in učenil v ogromnost prirodnega dogajanja. In temu bogastvu, ki ga začutiš ob brstecem drevesu, ob večernih oblakih, ob vetru nad zlatim poljem, se nikar ne odreci. Sprejemaj, sprejemaj z odprtim srcem! In tako boš kot živ človek vedrega razumevajočega pogleda prihajala k človeku, ki bo tvojo »družabno« samoto doživljal kot najbogatejši vir tvoje ženske, a osebnostno izoblikovane dejavnosti in osebnega bogastva, ki ti bo odprl nešteto življenj in jih nevidno izročil tvoji skrbi, negi in lepoti. In, ali to ne bo tvoj dom?

Marja Boršnik-Škerlak: Aškerc — Življenje in delo*

Erna Muser

Po razpravi o razvoju in pomenu Aškercove socialne miselnosti in socialne pesmi, o kateri smo tu že govorile, nam je Marja Boršnik napisala veliko monografijo o Aškercu, ki nam prikazuje človeka in pesnika od prvih do poslednjih njegovih

ur. Iz domače hiše in domačega kmečkega okolja, ki mu je zarisalo prve značilne poteze odljudnosti in že tudi podzavestnega socialnega čustvovanja, gre njegova pot preko srednje šole in bogoslovja, ki se mu je posvetil ne iz prepričanja o pravilnosti in resničnosti njegovih učenj, temveč iz želje po razčiščenju vseh za mladega človeka tako važnih in iz tedanjega

* Založila: Modra ptica v Ljubljani — 1939.

kot še današnjega načina vzgoje nujno spornih temeljnih vprašanj življenja, v razne kaplanske službe, v katerih se dotlej nakazovane črte njegovega značaja globlje zarezajo, ustalijo in do neke mere nam dajejo Aškerca človeka in pesnika — človeka borbe in tudi pesnika mnogo bolj borbe kot lepote.

Nujno se je tedaj monografija o človeku in pesniku borcu razrastla še v prikaz ljudi, ki so živeli ob njem, v prikaz dobe, kajti Aškerc je bil kljub vsej odljudnosti in morda ne toliko nagnjenju in pozneje boleči navajenosti k samotarstvu človek, ki je tesno živel s svojim časom in to tudi še tedaj, ko ga je čas prerastel, ko so prišli drugi, drugačni in mlajši, ki so brezobzirno razkrinkavali namišljeno veličino in okorelost njegovih zadnjih del in let.

Rado se zgodi in pri nas se je že dogajalo, da hoče raziskovalec življenja in dela tega ali onega duhovnega ali siceršnjega veljaka odkrivati samo svetle črte na njegovem obrazu, in gorje tistemu, ki bi si stvar in človeka ogledal še od druge strani. Prikazala nam je prav tako verno pesnikovo pot navzdol kot njegov vzpon, stvarno in neosebno določila mesto, ki mu gre v slovenski slovstveni, kulturni in še politični zgodovini. Pred nami zaživi človek, velik v svojem hotenju in majhen v pravistem hotenju, velik in edinstven slovenski pesnik in spet majhen pesnik, ker je hotel biti vse obenem, pesnik in borec, tudi še potem, ko mu je za pesniško izražanje zmanjkovalo moči in ko je kot borec zašel v slepo ulico. Kot celota pa je tako v svojem zmagoslavju kot v svojem porazu tragična osebnost in prav v tej tragičnosti značilna za tedanje in v zgodovinski zapovrstnosti in izhajanju dobe iz dobe in človeka iz človeka še za sodobne slovenske čase in razmere. Kajti kljub vsej upornosti in pogumu je vendarle v Aškercu borcu komaj zaznavna šibkost in nedoslednost. Šibkost in nedoslednost, ki se pod silo razmer sicer, vendar ne vedno ali sploh ne opravičljivo, dedujeta iz roda v rod od prvih borcev, protestantov v 16. stol. vse do danes. Vedno so se pri nas ljudje bolj ali manj bali veljati za to, kar so v resnici bili. Ali je bila tradicija premočna, da se niso mogli povsem odtrgati od starega, pre-

živelega in tedaj nazadnjaškega; ali pa je bila dejanska moč tega starega še tolikšna, da si niso upali do konca prelomiti z njim. Kakor koli. Čeprav nosilci novih misli iz tega ali onega razloga niso napravili zadnjega koraka, in to često v časih, ko je bilo neizogibno slovensko kulturno in politično samodržstvo vendarle samo nekako zasebno in javno le v toliko, kolikor je po javnosti pripadajočih osebah in sredstvih obvladovalo slovensko žitje in bitje. Oznaka, v tem času takšna, v drugem drugačna, ki je v bistvu gotovo označevala jedro stvari, je bila vedno nekaj, kar je človeka ne osvetlilo, ampak ga nekako ožigosalo, ga napravilo za brezpravnega in ga postavilo na sramotni oder. Kdo bi si bil torej upal izreči zadnjo besedo, tisto, ki jo je javnost pričakovala ali celo terjala od nje; čeprav večkrat nedobrohotno kot dobrohotno? In vendar bi jo bil moral izreči, če je že stopil iz ozkega kroga svojih osebnih iskanj in koristi v mnogo širši krog, če ne občečloveškega, vsaj občešlovenskega iskanja resnice in rešitve. In takšenle molk, ki se je morda zdel nepomemben, ali celo besede, ki so zaradi trenutnih okoliščin skušale prikrivati resnico, je gotovo vzdrževal, kolikor ga ni celo soustvarjal, tisto mračnjastvo, ki pozna eno samo, nespremenljivo in nedotakljivo resnico in ki v obrambi te resnice ne peha samo nasprotnega mnenja na dno svojega pekla in ne vidi ali noče videti na njem niti ene same pravične pike.

Vsako delo nosi znamenja svojega tvorca, toda ni vedno tako tesno povezano z njim, kot je človek Aškerc povezan s pesnikom Aškercem. Če bi skušali ponazoriti njegovo življenje in delo z dvema krivaljama, potem bi se gotovo vzporedno vzpenjali in vzporedno padali. In ker je pesnik Aškerc tako zelo podoben že s človekom Aškercem, bi težko debelina krivulje, ki bi podajala pesnika, dosegala debelino druge krivulje. Morda je prva v obravnavani knjigi res nekoliko prešibko začrtana, toda zdi se mi, da temu ni kriva raziskovalka Aškerčevega življenja in dela, bolj šola, iz katere je izšla, in čas, slovenski čas, ki še ni tako daleč dozorel, da bi se mogli ustavljati ob abstraktnih vprašanjih, še preden smo rešili konkretna, zlasti, ker bo mogel reševati vsa še

tako lepa in zanimiva abstraktna vprašanja kdor koli naših zanamcev, pri konkretnih pa se moramo ustavljati že mi, ker se nam bodo sicer v marsikaterem oziru preveč odmaknila in ker so s tolikimi vezmi, čeprav pripadajoča preteklosti, povezana z najbolj bolečimi in perečimi vprašanji naše sedanjosti.

Kot sem že omenila ob razpravi o razvoju in pomenu Aškercove socialne miselnosti in socialne pesmi, je Aškerc v marsikateri svoji pesmi risal tudi žene junakinje, se celo zamislil ob žalostnem in dolgo prav za prav edinem načinu ženske gospodarske osamosvojitve — prostituciji, vendar pa se iz danega ni povzpел tja, kamor bi se bil, če bi bil sledil spočetka nakazani poti, ni samo obtičal na pol poti kot na svojem potu iz liberalizma v socializem in kot je mogel človek sklepati iz doslej objavljenih pemi, postal ali morda ostal je v tem vprašanju popoln mračnjak. Ne iz karkršnih koli stvarnih razlogov, iz osebnih, človeške in pesniške nevolje in maščevalnosti.

Tudi v odkrivanju teh Aškercovih potez ostaja pisateljica stvarna in neosebna. Ni je, bi človek sodil, samo njeno delo je pred nami. In vendar je, na nek poseben, skrit in obenem nad vse živ način.

Aškerc pripada slovenski preteklosti, ki pa je še vsa, v dobrem in zlem, pričujoča v slovenski sedanjosti in kot tako nam jo bo avtorica tudi prikazala. V tem je njena pričujočnost. Ko govori o preteklosti, veš, da je sama živ del najbolj žive slovenske sodobnosti, da ne živi samo ob svoji generaciji, ampak da živi tesno s svojim rodом trpečih in delujočih. In kaj je na tem posebnega? To, da je edina med mlajšimi slovstvenimi zgodovinarji, ki ne opazuje slovenskega življenja z nekakšnih nedostopnih višav, niti ga ne gleda skozi takšno ali drugačno zastirajočo meglo. In zato je neprecenljiva škoda, da mora, čeprav rada, večino svojega časa posvečati srednji šoli. Na kom je, da bi ji delo olajšal s tem, da bi jo rešil vseh drobnih in ubijajočih skrbi srednješolskega profesorja in ji odkazal mesto, ki ji gotovo po vsej pravici in pred vsemi danes gre? Ali je tudi na nas, slovenskih ženah, ki nam vsako pomembno delo ženskega duha, pa čeprav brez nazornostnih feminističnih stremljenj, pomaga premagovati pri nas bolj kot drugje zakoreninjene predsodke in graditi pot, ki vodi do naših končnih smotrov? Če je, potem — se tega lotimo!

Ali bo boj za žensko volilno pravico rodil uspeh?

A. Ž.

Pogled v zgodovino človeštva nam daje bodrilen odgovor. Še pred nedavnim časom niso niti vsi moški imeli enakih pravic. Bogataš, plemič je vladal in delal zakone po svoji volji, kmetstvo ljudstvo, tudi moški, so bili zanje manjvredni, skoro ne ljudje. Rabili so kmetске roke, kmetске sile in moči, da so ustvarjale blaginjo, da bi jim pa dali kake pravice, se jim je zdelo popolnoma nemogoče, in to ne le okrutnežem, temveč tudi tedanjim pravičnikom. Mislili so, da je tako samoobsebi umevno, da je kmečko ljudstvo, naj bo moški ali ženska, manjvredno in kot tako samo za delo, ne pa za soodločanje o svoji usodi. Noben upor jim ni pomagal, ker je bila oblast v rokah močnejših. Šele po dolgih stoletjih in desetletjih, ko je razvoj tudi kmetu in delavcu odprl oči, da sta spoznala, kje je krivda, da morata prenašati take krivice in poniža-

nja, je začela moč plemstva padati in pravice v javnem življenju so si začeli prisvajati tudi kmetje in drugi »navadni« ljudje. Z odpravo plemstva so si pridobili tako meščani kakor kmetje, enake pravice, toda zopet le en del ljudstva — moški del. Žene so ostale kakor svoj čas kmetje prikrajšane za svoje pravice. Kakor vedno, je tudi tu zmagal močnejši in potisnil v ozadje šibkejšega. Vemo pa, da pravica ne bi smela biti samo na tisti strani, kjer je moč, ampak bi morala še bolj ščititi šibkejšega, če naj se res imenuje »pravica«. Pravica bi morala biti za vse enaka. Novi volilni zakon in izjave vodilnih državnikov kažejo, da zaenkrat žene niso uspele s svojimi zborovanji, resolucijami in protesti, in zopet bodo odšle praznih rok. Toda nemogoče je, da bi nam naše pravice še dolgo odtegovali — le obupati ne smemo in ne slediti raz-

nim dvomljivcem nad upravičenostjo naše borbe.

Kako se sme trditi, da je vlada, ki nima zenskih zastopnic, sestavljena po volji naroda, in da je glas naroda? Torej žene niso narod, čeprav jih je več ko polovica ter izpolnjujejo vse dolžnosti državljana?

Ali vodilni možje ne vedo, da je tudi žena član svoje domovine? Ali ne vedo, da se bori tudi ona zaujo, četudi navadno ne neposredno na fronti s puško in bombami. Toda tudi njeno delo v zaledju je nepogrešljivo. To nam dokazuje delo žen po vseh državah, ki so v vojni. Toda človek

dela pač drugače, če se zaveda svoje polnovrednosti, kot pa oni, ki ga smatrajo za manjvrednega člana svojega občestva.

Ureditev državnega življenja na podlagi popolne enakopravnosti ni nič protinaravnega. Saj je tudi tista družina bolj urejena, kjer gospodinja in gospodar delata vzajemno: na vseh področjih družinskega življenja. Toda kakor zahteva harmonično sožitje obeh drugov v družini kulturnosti, tako nam edinele višja kulturnost in socialno pravična ureditev države more prineesti enakopravnost.

Javni dogodki doma in po svetu

Doma

V vseh pokrajinah Jugoslavije, zlasti pa v Beogradu je čutili živahno delavnost političnih strank, dokaz, da težko pričakujejo polnomočja novega zakona o strankah. Opozicijske stranke in skupine utirajo pot za skupen nastop v bodočnosti, zlasti ob volitvah, ki pa zaenkrat predvsem zavoljo zunanjega položaja še niso na vidiku. Hrvatski listi, zlasti Hrvatski dnevnik, so nezadovoljni s politiko J.R.Z. o kateri pišejo, da je dvorezna.

Srbska zemljoradnička stranka se je razcepila. Eden njenih dosežanih voditeljev, dr. Dragoljub Jovanović je ustanovil novo kmečko stranko, ki se imenuje *Novi seljačka stranka*. Njen program zahteva federativno ureditev države, v kateri bo zanjena enakopravnost Srbov, Hrvatov in Slovencev; v državi morata vladati red in disciplina ob uveljavljanju popolne demokracije. Predsednik stranke je kmet in pisatelj Radomir Todorović, tajnik pa Dragoljub Jovanović.

Sprememba uredbe o internacijah, kakor je znano, je bila tudi v naši državi sprejeta uredba o internacijah, na podlagi katere morejo oblasti brez predhodne preskave poedine politične osumljence poslati za nedoločen čas v tako imenovana koncentracijska taborišča, ki jih poznamo iz zgodovine prejšnjih let. Kakor poročajo listi, se bodo te odločbe pri nas sedaj spremenile, za kar so se posebno zavzele nekatere srbske in hrvatske stanovske organizacije.

V bodoče bo — po izjavi pravosodnega ministra — krivdo internirancev preiskovalo redno sodišče in kdor bo nedolžen, bo izpuščen.

Tudi o uredbi interniranja špekulantov se pri nas govori, vendar pa taka uredba še ni izšla, čeprav si jo vsi državljeni žele. Saj cene splošno naraščajo tudi najnujnejšim življenjskim potrebščinam in to vkljub uredbi o državni kontroli cen, ki je po splošni domaci in tuji sodbi prišla prepazno. Ta uredba vsebuje prepoved za uvoznike, producente in veletrgovce. Seznam blaga, katerega cene se ne smejo povisati, obsega 31 predmetov dnevne potrebe (moke, kave, riža, čaja, jedilnega olja, pralnega mila, lesa za kurjavo itd.). Kontrolo vrše banke uprave, ki so jim pridržani strokovni svetovalci. Uredba ne določa nadzorstva nad cenami v trgovini na drobno. Tudi kmetijstvo je ostalo izven kontrole. S tem pa je v sistemu kontrole cen nastala razpoka, ki ne bo omogočala doslednosti v poslovanju, kajti kako naj se kontrolirajo cene moke, če ostané prodaja žita prosta? Praksa bo gotovo pokazala razne pomanjkljivosti uredbe, ki jo bo treba izboljšati.

Sprememba o Sokolu kraljevine Jugoslavije se pripravlja. Vlada je že imenovala odbor, ki naj predloži spremembo. V tem odboru sta poleg vojnega ministra tudi minister za telesno vzgojo in gradbeni minister dr. Krek.

Hrvatska banovina se bori za svojo finančno samostojnost. Preračun banovine

bo znašal okrog dve milijardi din. Težave so nastale, ker se ni rešeno soglasje z državnim preračunom. Vlada bo uveljavila, dokler ne sestavi preračuna, dinamajstine (to je podaljšanje sedanjega preračuna) za 3 ali 4 mesece. Nekateri predlagajo, naj se na Hrvaškem razpiše notranje posojilo, o čemer pa na Hrvaškem nečemo nič slišati.

Uredba o naglih vojaških sodiščih je podpisana. Naglo vojno sodišče je izredno vojno sodišče, ki se more sestaviti v mobilnem in vojnem stanju, izjemno pa tudi v pripravljalnem stanju. Naglo sodišče izreka le smrtno kazen, ki se izvrši takoj na kraju sodbe.

Hrvatski književniki v Ljubljani. Goštovali so na povabilo Društva slovenskih književnikov. Brali so odlomke svojih najboljših del zlasti mlajši pesniki in pisatelji. Uvodno besedo je govoril urednik Hrvatskega dnevnika in pisatelj dr. Ilija Jakovljević o slovensko-hrvatski kulturni vzajemnosti in o delu hrvatskih pisateljev in pesnikov.

Podpore družinam mož, vpoklicanih na orožne vaje. V Sloveniji je bilo izplačanih teh podpor 4.498.625 dinarjev, v vsej državi pa 50 milijonov dinarjev. Sedaj je v ta namen odobren nov kredit v znesku 50 milijonov dinarjev.

Najbolj žalosten pojav pri nas pomenja naša ljubljanska bolnica, kjer vlada tako pomanjkanje prostora, da je morala v preteklem letu odkloniti sprejem 1699 osebam. Vseh postelj je samo 984, naval pa je vedno večji. Končno je vlada vendarle sklenila, da nakaže za ljubljansko bolnico poldrug milijon dinarjev, kar je pa za vse njene potrebe veliko premalo.

Izmenjava delovnih moči med Francijo in Jugoslavijo. Francoski senat je sprejel zakonski načrt, s katerim se odobrava sporazum o izmenjavi delovnih moči med Francijo in Jugoslavijo.

Pri naših za mejami:

Beseda o slovenščini na Koroškem. »Koroški Slovenec« piše: »Naša javna šola je nemška. S prvimi šolskim dnem je naša mladina deležna izključno le nemškega pouka. Svoje osnovno znanje si prisvajajo samo v drž. jeziku. Tovrstno učno metodo, pri kateri se učitelj s prvo šolsko uro dosledno

poslužuje samo enega, učencem bolj ali manj tujega jezika in se prav nič ne nanašanja na učencem znano materinsčino, ocenjujejo moderni nemški vzgojitelji kot najuspešnejši način jezikovnega šolanja. Mi smo spet skromnega mnenja, da je znanje državnega jezika za vse državljane Velike Nemčije nedvomno nujno potrebno, a za mlado notranjo rast ni nič manj važno poznavanje materinsčine in njenih kulturnih zakladov. Nemške narodne manjšine, ki krepko vztrajajo na nemškem elementarnem pouku, pravilnost našega mnenja potrjujejo.

Zahtev po upoštevanju našega jezika v šolanju naše mladine ne bomo nikoli opustili. Tudi v bodoče ostaneje jedro naših kulturnih teženj. V kulturnem svetu je izpricana pravica otrok do zadostnega znanja materinega jezika. Načelno te pravice pa nihče ne bo kratil, komür je dobrobit mladega rodu resnično pri srcu. Znanje materinega jezika je predpogoj zdrave rasti otrokove, znanje slovenščine pa hkrati velikega praktičnega pomena.

V naši veliki državi se zadnje čase polaga velika važnost na to, da bi se Nemci učili slovanskih jezikov. Na nemških visokih šolah poučujejo velike slovanske jezike in že tekmuje rusčina z angleščino. V nemških mestih se odpirajo tečaji za ta ali drugi slovanski jezik. Nam Slovcem je naš materni jezik položen v zibelko. Četudi ga sedanja ljudska šola ne neguje, vendar polagajmo veliko, zelo veliko važnost na to, da se bodo naši otroci vsaj doma in v naših prosvetnih organizacijah naučili lepe, čiste slovenščine.

Inozemski kmetijski delavci v Nemčiji ne dobijo kart za obleko. Njihovi delodajalci morajo pri pristojnih oblasteh zaprositi za posebne nakaznice.

Mohorjeve knjige na Koroškem so prepovedane. Na Koroškem so skoraj edino ljudsko čtivo Mohorjeve knjige. Letošnje leto pa jih niso prejeli, ker jih je nemška oblast prepovedala uvoziti. Za koroške Slovence je to huda udarec.

Verouk na Koroškem, ki so ga dosedaj še v nekaterih šolah smeli poučevati v slovenskem jeziku, se mora poučevati samo v nemščini. Na Koroškem je okrog 15.000 šoloočveznih slovenskih otrok, ki jim je

odvzeta najosnovnejša človeška in državljanska pravica, da bi slišali pouk v materinščini.

V **Št. Andraž v Labodski dolini** je prispele 250 Kanalčanov. To je tretji transport izseljencev iz Italije. Začasno so jih nastanili v bivšem jezuitskem samostanu.

Poljski ujetniki na Koroškem, Na Gornjem Koroškem so že delj časa dekleta s Poljske kot pomožne delavke pri raznih gospodarstvih, predvsem v gostilnah in kmetijah. Tudi nekaj moških delavcev je že nekaj tednov na Koroškem, vendar so bili dodeljeni nemškemu delu dežele. Njihovo življenje je nadvse bridko, saj so popolnoma brezpravni.

Po svetu:

Najvažnejši dogodek v preteklem mesecu je nedvomno *konec vojne med Rusijo in Finsko*. Mir, ki je bil sklenjen dne 12. marca, določa, da odstopi Finska Sovjetski uniji tako imenovano Karelijsko ožino, ki sega od mesta Viborga v Finskem zalivu na zapadu do mesta Suojervi na vzhodu, tako da zdaj pripada Rusiji vse Ladoško jezero. Na Severnem ledenem morju pa odstopi Finska Rusiji Ribarski polotok. Polotok Hangö, ki je najvažnejša točka z vojaškega gledišča, pa dobi Rusija v zakup za dobo 30 let in bo zgradila na njem pomorsko oporišče. Finski pa ostane izhod na sever, to je pristanišče Petsamo, katerega pa Finska ne bo smela utrditi. Rusija in Finska bosta skupno zgradili železniško zvezo s Švedsko. To mirovno pogodbo je sprejel finski parlament, ki se ji pač ni mogel izogniti. V Angliji in Franciji si ne prikrijevajo, da je bil ta mir tudi udarec zaveznikom. Nekateri pravijo, da sta finskega poraza največ krivi Francija in Anglija, drugi pa dolže Švedsko in Norveško, ki nista dopustili, da bi se preko njunega ozemlja pošiljala večja pomoč Finski s strani zaveznikov, ki so baje samo čakali finske prošnje za vojaško pomoč, ki je pa Finci niso poslali. Za male narode pa je finski primer dragocen nauk, da so navezani sami nase.

Kakor omenjeno, ta mir pomenja tudi diplomatski poraz Anglije in Francije in je imel za posledico

izpremembo francoske vlade, Po padcu

dosedanje vlade je bila sestavljena nova vlada, kateri na čelo je stopil Paul Reynaud, ki je obenem tudi zunanji minister. Reynaud je eden mlajših francoskih politikov, ki se odlikujejo po izredni darovitosti za finančna vprašanja. Nemški tisk je novega ministrskega predsednika silovito napadal, kar pomenja, da je odločen nasprotnik sedanje Nemčije. Nova vlada je vlada narodnega sporazuma in ji pripadajo vse stranke razen skrajne desnice, v kateri je nekaj rojalistov. V Londonu je pa nova vlada sprejeta z velikim zadovoljstvom.

Mnenje svetovnega tiska je, da je na sestavo nove vlade v Franciji vplival tudi

sestaneek Mussolinija in Hitlerja na Brennerju. Listi so o tem sestanku pisali najrazličnejše stvari, toda vse so le bolj ali manj verjetne domneve. Nedvomno sta se oba državnika sporazumela v tem, da hočeta ohraniti na Balkanu mir, to se pravi, da ga smatrata še nadalje za področje, ki ga le državi, ki ju zastopata, smeta gospodarsko izkoriščati. Nikakor nočeta pustiti, da bi na Balkan vplivali zapadni demokraciji. V prvi vrsti pa smatrajo, da je imel na tem sestanku Hitler namen, pridobiti Mussolinija za svojo mirovno akcijo, ki naj bi se zaključila s kompromisom med obema vojskujočima se taboroma, če pa tega ne bi bilo mogoče doseči, pa bi hotela Nemčija pridobiti Italijo za pomoč v vojni proti zaveznikom. Ta domneva je tembolj verjetna, ker se je sestaneek vršil ravno tedaj, ko se vračal nazaj v Ameriko

Rooseveltov mirovni odposlanec Sumner Wells, ki je potoval po Evropi v mirovni misiji. Nemčija mu je hotela nedvomno predočiti svoje zahteve po Mussoliniju, ki naj bi jih tudi s svoje strani podprl.

Wellesovo potovanje po evropskih prestolnicah je imelo predvsem poizvedovalni značaj. Po vseh najvažnejših mestih vojskujočih se taborov se je oglasil, da bi zvedel za mirovne pogoje. Od poročil, ki jih je prinesel Rooseveltu, bo odvisna bodoča zunanja politika Amerike.

Menda pa se je tudi Welles prepričal, da se mirovni pogoji obeh taborov v ničemer ne krijejo, zavoljo česar se obe strani pripravljata na nadaljevanje odtosno na začetek totalne vojne.

Vojni dogodki: Največji bombni napad v sedanji vojni so izvedli Angleži, ki so bombardirali 7 ur zaporedoma nemška letalska oporišča na otoku Syltu. Takoj drugi dan so se Nemci revanžirali ter z močno letalsko eskadrilo napadli skupino angleških ladij v Severnem morju. Obe akciji spadata med največje, kar se jih je doslej odigralo v drugi svetovni vojni. Poročili o uspehih teh napadov si pa nasprotujeta, ker hoče vsak tabor zmanjšati uspeh nasprotnika.

Žalostna obletnica. Dne 15. marca je preteklo leto, odkar je bratski češki narod izgubil svojo svobodo. Zapuščen od svojih »zaveznikov«, do katerih pa je on sam zvesto izpolnil svoje obveznosti, ki jih je moral tako drago plačati, je bil izročen na milost in nemilost svojemu nadmočnemu sovražniku. Propasti je moral eden najbolj kulturnih, najbolj sposobnih narodov, ki si je znal v demokraciji in svobodi, kakršne že davno ni poznala večina drugih držav, zgraditi svojo državo in jo privedi v vsakem pogledu na zavidanja vredno višino. Pa je moral prvi pasti ta najsposobnejši iz družine slovanskih narodov, prvi je moral v vsej krutosti okusiti mržnjo do Slovanov. Toda prav zato, ker poznamo sposobnost češkega naroda, ker verujemo v njegovo neomajno voljo, v njegovo nezlomljivo in edinstveno ljubezen do svoje zemlje, verujemo neomajno tudi v vstajenje češkega naroda.

V tej veri nas potrjuje njegova zgodovina, njegova žilava borba za svobodo. Že

je doživela Češka svojo Golgoto, pa je vendarle vstala. Že je dedni sovražnik prelival potoke krvi, ki je močila domovino, katere menda noben narod tako ne ljubi kot češki. Ko so Čehi leta 1620. izgubili svojo samostojnost s porazom na Beli Gori, so zapadli absolutizmu Habsburžanov, ki so deželo popolnoma oropali in pomorili cvet češkega naroda. Toda Husov narod ni propadel, ni obupal. Trdno je veroval od roda do roda, da bo prišel dan osvobojenja. Ta vera ga napolnjuje tudi sedaj in z njim vsakogar, ki čuti slovansko.

Obletnica Masarykovega rojstva. Dne 7. marca je večletni narod s krvavečim srecem praznoval devetdeseto obletnico rojstva svojega največjega sina, graditelja češko-slovaške svobode in državnosti, Masaryka. Danes, ko bi ga češki narod najbolj potreboval, ga ni več. Toda njegov veliki duh je z njim. Prepojeni tega duha, bodo Čehi dočakali novo vstajenje, ko bo zmagala ideja človečnosti, katero je oznanjal Masaryk, ki je na njej zgradil svoje lastno življenje in življenje svoje države. Čast njegovemu spominu!

Tudi usoda Poljakov je strašna. Mnogi so izgubili vse imetje, družine so ločene in njihovi člani poslani na prisilno delo na razne strani nemške države. Nedvomno je sama nemška vlada izdala poročilo, iz katerega je razvidno, da se nahaja v Nemčiji en milijon Poljakov, povečini vojnih ujetnikov, ki opravljajo kmetijska dela pod najtežjimi pogoji. Tudi nesrečno Poljsko spremlja naša želja k vstajenju.

Umetnost

Poročilo iz ljubljanske drame

Izvršiti moram zelo neprijetno nalogo: poročati o predstavi Helge Krogove Na prisojni strani in Lenormandovem Strahopetcu.

Helga Krog je edina avtorica, menda Švedinja, ki so ji v letošnji sezoni izkazali čast in vprizorili njeno plehko salonsko delce na odru ljubljanske drame. Dve uri in pol gledaš, poslušáš in čakaš, da se ti razvozla navidezni problem, ali se je netalentirana, bogata slikarka poročila z bogatim veleposestnikom iz ljubezni do njega ali do nje-

govega denarja. In zveš, da je iz zaljubljenosti do obojega, v moža in denar, in si prisiljen poslušati še za lase privlečeno predavanje o socialnih razlikah, o ljudeh na osojni in prisojni strani, ki ga govori junakinja za moralni repek ob koncu. Skratka: o literarni vrednosti komada ni govora, in me tu prav nič ne moti dejstvo, da je doživelo delo gromozanski uspeh na nekaterih nemških odrih. Slovenci imamo samo dve narodni gledališči in ni vseeno, kaj nam predstavljajo v njih. Imamo namreč tudi ogromno število

diletantskih odrov v Ljubljani in podeželju, ki si brez izjeme jemljejo zgled po teh dveh. To je samo postranski moment, ki bi že sam zahteval najstrožjo izbiro repertoirja, da ne govorim o pomenu gledališča pri rasti kulturne ravni vsakega naroda, kar sem omenila še v septemberski številki lanskega letnika naše revije. — Ali ni škoda truda, ki ga morajo vložiti naši gledališki delavci v take manjvredne predstave. Moram pa omeniti gospoda igralca Jana, ki je s svojo vlogo, brez ozira na komad, izdelal tako dovršen in posrečen komičen lik, da smo mu gledalci Prisojne strani lahko hvaležni zanj, vsaj nismo bili zastojni pri predstavi.

H. R. Lenormand je napisal Strahopetca, čemu smo ga morali požreti v diletantski priredbi na odru ljubljanske drame, mi je uganka. Prireditev spada brez vsakega pridržka v kroniko kulturnih skandalov. Kaj vse prenese naša publika? V igri je prikazana zgodba francoskega slikarja, ki simulira bolezen, da bi se rešil svetovne vojske, pri tem pa v švicarskem sanatoriju pade med špijone, napravi usodno pogreško; da izda nemškemu agentu imena francoskih in zato se mu francoski maščujejo hrčkone s smrtjo. Delo, kot se nam je prikazalo na našem odru, je literarno brez cene, zanimivo v zadnjih slikah, v kolikor je zanimiva vsaka špijonažna zgodba. Vražje malo okusa je potrebnega, da ugotoviš: komad, ki uspe v pariškem predmestju, mogoče ne bo za slovensko narodno gledališče. —

Obe deli Na prisojni strani in Strahopetca je režiral O. Šest in jima reš ni mnogo prizadejal ne v dobro ne v slabo stran.

*

Letos praznujemo tudi 150letnico slovenske dramatike in slovenskega gledališča. Komur je to dvoje pri srcu, mu ta obletnica da mnogo misliti. Gledališče jo je proslavilo s predstavo »Zupanove Micke«, ki je bila prva slovenska predstava v Linhartovi literarni in odrski priredbi pred 150imi leti. Predstava je bila le slavnostna — enkratna.

V letni sezoni pa bo spet na programu in ker je delo prekratko za en večer, so ji dodali še Smoletovo priredbo Garrickovega Varha, predstavi, na kateri opozarjam posebej in ki bosta gofovo zanimali vsa-

kega zavednega slovenskega človeka, vsi večeri te predstave bi morali šteti rekordne obiske. Ne pišem tega iz puhlega samoslovenskega navduševanja, ampak iz pomenega prepričanja, da premalo poznamo in zato tudi premalo cenimo, kar imamo.

Za letno sezono v dramii nam obetajo tudi Finžgarjevo Našo kri, ki bi nam v skrbni priredbi utegnila nuditi prijeten domač večer. Tako bi letos videli na našem odru 5 domačih pisateljev, če poleg Medveda, Kozaka in Finžgarja štejemo tudi večer z Linhartovo in Smoletovo igrico. Malo je to. Kje je ostal Cankar, mimo katerega bi naša drama ne smela nobeno sezono? Poleg teh dveh domačinov Finžgarja in Linharta bomo videli v letni sezoni še Shakespearjevega Hamleta, Gogoljevega Revizorja in Mauriacovega Asmodeja, ki je že na programu, Hamleta in Revizorja bi bilo škoda zamuditi. O Mauriacovem (francoski katoliški pisatelj) Asmodeju bom poročala v prihodnji številki.

K. V.

Nāše razstavne dvorane

O velikonočnih praznikih je imela v salonu Ullrich v Zagrebu zanimivo razstavo portretov slikarica Šari Frank.

Malokdo ve, da je v tesni sobici za salonom Ullrich dragocena zbirka avtoportretov hrvaških slikarjev, katero je začel zbirati »papa Ullrich«, oče sedanjega lastnika salona Ullrich g. Eda Ullricha. V tej zbirki je izredno lep avtoportret umetnice Naste Rojčeve.

V Beogradu imamo »Umjetnički paviljon Cvijete Zuzorić«. Svoje ime nosi po izredno inteligentni in dražestni ženi Cvijeti Zuzorićevi, ki jo lahko primerjamo s približno 200 let kasneje živečo Francozinjo Madame Recamier, ki je postala slavna po svojem duhovitem in sijajnem salonu. Tudi Cvijeta Zuzorić, ki je živela od leta 1555. do leta 1600., je imela v Dubrovniku silno duhovit in eleganten salon, priljubljen zbirališče znamenitih pesnikov in učenjakov tiste dobe. Bila je muza dalmatinskih pesnikov, njej je nadarjeni Dominko Zlatarić posvetil svoj odlični prevod iz Ovida »Ljubav i smrt Pirama i Tizbe«.

Eda Stadler

Obzornik

Podvojimo delo! Naša ženska društva, ki so pred sprejetjem novega volilnega zakona živahno delala za zbujanje ženske državljanske zavesti in čuta politične enakopravnosti, so zadnje čase to nalogo večinoma odstavila z dnevnega reda. Dejstvo, da je šel novi volilni zakon preko naših zahtev in je zopet krivično izključil ženo od sodelovanja pri upravljanju državnega in občinskega življenja, pa nas nikakor ne sme ustaviti na začetni poti. Nadaljevati moramo z nezmanjšano vneto vsestransko delo za politično osveščanje žena in za dokazovanje, kako je naše delo v javnosti neobhodno potrebno. Ali more danes spričo dragine, preteče vojne nevarnosti, razdirajoče tuje propagande, grozeče bede, potrebe po strnjemem delu za narodno in državno obrambo še kdo reči: žena naj se ne vtika v javne zadeve! Ali nas ne kličejo vsepovsod in opozarjajo: tu je delo za vas, tu poprimite; tu ve lahko veliko več storite kakor mi moški! Me pa jim moramo odgovarjati: Res je, tudi same čutimo to; tudi delamo že dolgo tako — ali se še ne morete prepričati, da bi bilo naše delo bolj uspešno, če bi mogle zastaviti svoje besedo in roko že tam, kjer se vsa ta zla korenito zdrave — v občinski, banovinski in državni upravi. Skupno z vami, vi pa skupno z nami bi lahko več napravili, odgovornost bi padla na vse, več glav več vidi.

S sprejetjem krivičnega volilnega zakona se mora delo za državljansko enakopravnost žene še podvojiti.

Kaj delajo naša ženska društva. »Kolo jugoslovanskih sester« in nekatere podružnice so na občnih zborih pokazale bilanco svojega socialnega in narodnoobrambnega dela. Kakor je bilo razvidno iz poročil, so ta društva pač posvetila veliko truda dobrodelnemu delu programa in so dosegla tudi lepe uspehe; premalo pa so poněkod upoštevala tisti del svoje naloge, ki je bil pred mnogimi leti matičnemu društvu — Kolu srpskih sestara — poglobitveni smisel: narodna propaganda. Res je, da ne živimo več pod turškim robstvom, kar je dalo nekdanjim zavednim Srbkinjam pobudo za ustanovitev »Kola«; živimo pa pod grožnjo še večjega robstva, zato pa se mora naše

obrambno in propagandno delo prilagoditi tem novim potrebam in nalogam prav tako, kakor se naše človekoljubno delo usmerja sporedno s težkocami vsakdanjega življenja.

Jako delavna je bila v preteklih mesecih Zveza gospodinj, Kolo žen zadrugark, Splošno žensko društvo v Ljubljani, Žensko društvo Maribor, Odsek učiteljic, Zveza narodnih žen in deklet na Jesenicah, pa Banovinska ženska zveza — vsa ta društva so poleg svojega ožjega programa močno vpoštevala tudi posebne potrebe časa ter z narodnoobrambnimi in narodnoprosvetnimi predavanji dvigala zavest naše odgovornosti in odpornosti.

Posebno delavnost je pokazalo tudi Telesno kulturno društvo Atena v odseku »Belomodra knjižnica«. Ta edina ženska založba v naši državi je izdala zadnje čase M. Jezernikove »Beli bratec«, tri zvezke Zbranih spisov Zofke Kvedrove in zanimivo znanstveno delo Kristine Vrhovčeve »Fran Milčinski«. Društvo ima v programu še izdajo zbranih in posameznih del drugih naših književnic, kar mora biti v posebno veselje vsaki prosvetljeni slovenski ženi. Dejstvo, da je založba pokazala toliko podjetnosti in poguma baš v teh usodnih časih, krepi vero v naš obstanek in vzbuja tudi zaupanje v žensko delo. Žene, pristopajte k »Belomodri« knjižnici in omogočajte z naročnino pospešeno izdajanje ženskih književnih del.

Zveza gospodinj je priredila v velikonočnem tednu v svojih prostorih zaokroženo razstavo za mlade matere. Mladi zakonski pari z otročki ali v pričakovanju, pa tudi stare mame in preproste služkinje so si z zanimanjem ogledovale poučno, po navodilih ge. dr. Konvalinke sestavljene tabele, ki nazorno prikazujejo potrebno količino hrane za novorojenčke, njih zdravo rast in težo. Dečji dom ima zanimivo prirejene vitrine z lutkami v pravilnih in nepravilnih povojih. Ob njih so se najčesteje razvijale debate. Tetra pleničke, srajčke, hlačke, vse, lično prirejeno iz doma tkanega blaga, so vzbujale pozornost, prav tako krstne opreme, od razkošne do preproste. Miza za krstni obred doma nas je spominjala prvega sv. zakramenta in vsega njegovega vzvišenega

pomena. Vesela je bila tudi slavnostna miza kristne pojedine s štockljo iz marcipana v sredini. Tudi za pojedino najmlajših je bilo pripravljeno z velikonocnim jankom iz surovega masla po stari segi. Se domače cenene igrace Zadruge »Razvoj« iz Dobrepolja so razveselile malce in odrasle. Lepi listenci, mnogo luca, zelenja in pomladnega cvetja je podalo razstavi vesel mladosten značaj.

Po končani razstavi je Zveza gospodinj imela še svoj redni občni zbor, ki je bil ob enem mejnik prvega desetletnega dela. Razdeljeno je bilo delo po odsekih: ti so: tečajni, odsek za prirejanje sestankov in predavanj, ekskurzijski, gospodarski, tržni in razstavnji. V teku leta je društvo privedlo dve razstavi na velesajmu, spomladansko skupno s Splošnim ženskim društvom, ki je podala pregled jugoslovanskih in slovanskih vezenin ter je bila prava senzacija za vse posetnike velesajma, domačine kot tužce, ter eno v društvenih, že omenjeno za mlade matere. Večerni in popoldanski kuharski tečaji so bili vedno dobro posečani, prav tako ekskurzije in sestanki. Desetletni pregled podpredsednice je ponovno kazal pot nazaj na naše Splošno žensko društvo, iz katerega je zrastle Zveza gospodinj, iz skromnega gospodarskega odseka tega društva. V teh letih je društvo privedlo 132 tečajev, predavanj 65, po radiu 62, ekskurzij v Ljubljani 71, izven Ljubljane 8, razstav na velesajmu 12, v društvenih prostorih pa 15. Upravnica in urednica »Gospodinj« je podala izčrпно poročilo o listu, obseg prvih števil je bil dokaj skromen, polagoma je rastle, z njim krog bralk in sotrudnic in sotrudnikov. Podobno je bilo še poročilo o nastanku zadruge »Dom gospodinj« ter nakupu parcel pri šišenski cerkvi. Pri volitvah je bila z navdušenjem ponovno izvoljena ga. Kreigherjeva kot predsednica.

† **Helena Mališová.** Pred dobrim mesecem je umrla v Pragi odlična češka pisateljica Helena Mališová. Napisala je mnogo povesti, romanov, pripovedk in dram (nad 20 knjig). V svojih delih rada prikazuje najsvetlejše trenutke iz življenja češkega naroda, pa tudi sodobna dogajanja čisto obravnava. Njena Muza je bodra, polna vere v moč svobodnih ljudi. V mnogih de-

lih je naslikala ideal napredne in osvobodjene žene. Pokojnica je bila velika Slovanka, zanimala se je za literaturo bratskih narodov, najbolj pa ji je bila pri srcu duša bolgarskega ljudstva.

Ob 120letnici rojstva Božene Němcove. 5. februarja letošnjega leta je minilo 120 let, odkar se je rodila na Dunaju 1820, leta velika češka pisateljica Božena Němcova.

Njen oče Pankl, ki je bil v službi na Dunaju, je imel tri otroke, izmed katerih je bila Božena najstarejša. Komaj je dovršila 17 let, se je poročila s finančnim uradnikom Josefom Němcem. Bil je narodno zaveden človek in radi tega, so ga dolgo preganjali ter ga premestili iz kraja v kraj. Ko so ga končno iz istega vzroka odpustili iz službe, je morala Božena sama skrbeti zase in za svoje tri otroke. Naselila se je v Pragi, kjer je nastalo ravno v tej dobi bede največ njenih del. Tu je prišla v stik z praškimi literati, izmed katerih je nanjo najbolj vplival umiv prof. dr. Cejka.

Izmed njenih del je najboljši klasični roman »Babička«, v katerem opisuje svojo srečno mladost, svojo babico in svoje domače. Němcova sijajno riše kmečko življenje, ter zelo lahkonno pripoveduje, njen jezik je zelo živahen in pester. Pomembnejša dela so še: »Slovaške bajke in pripovedke«, »Siromašni ljudje«, »Slika iz okolice Domazliške«, »Koliba v gori«, »Karla« ter roman »Gorsko selo«. Spomine na mladost opisuje tudi v povesti »Gospod učitelj«.

Proti koncu svojega življenja si je hotela poiskati založnika za svoja dela. Odsla je v Litomyšl, kjer pa je močno obolela. Njeni prijatelji so jo odpehali v Prago, kjer je umrla v bedi leta 1862.

Božena Němcova je velik mejnik v češki literaturi. Ustanoviteljica je nove češke proze in poetična novega realizma. Toda nje-no delo ni samo literarno pomembno, ampak pomembno tudi kot narodno probudno delo, saj iz vseli njenih del diha mehka duša, ki kliče svoj narod k zavednosti; prav zaradi tega so doživela njena dela na Češkem nove izdaje in prav zaradi tega jih ravno v sedanjem času zelo citajo.

Dr. Bronislava Dluska. Dne 15. aprila je prva obletnica smrti sestre Marije Skłodovske-Curie, ki je znana med nami iz lepe

knjige njene hčerke Eve Curie: Gospa Curie.

Iz »Zdravniškega vestnika« posnemamo: Dr. Bronislava Dluska se je rodila leta 1865. v Varšavi, Zdravniške študije je končala v Parizu, kjer se je tudi spoznala z dr. Kazimirov Dluskim, s katerim se je kasneje poročila. Njun dom je postal ognjišče in shajatišče imenitnejših Poljakov, ki so prebivali v Parizu, ali se mudili v Parizu. Veliko imen teh Poljakov spada že v zgodovino Poljske. Se pred svetovno vojno sta se preselila Dluska v bivšo Galicijo ter ustanovila v Zakopanem prvi sanatorij za tuberkulozo. Pridobila sta si zasluge za fiziologijo na Poljskem kakor tudi za Transki muzej. Udejevala sta se na socialnem in političnem polju. V svojem sanatoriju sta ustanovila tudi sirotišnico za otroke poljskih legionarjev. Leta 1916. je stanovala pri njih tudi veliki poljski patriot, hiviš predsednik Jožef Piłsudski, ki je bil takrat vodja legionarjev. Leta 1919. sta se Dluska preselila v Varšavo in tam znova začela filantropično delo. Kupila sta izven Varšave posestvo ter ga poklonila Društvu prijateljev delavskih otrok. Temu zavodu, ki je nosil ime njune blagopokojne hčerke Helene, je Dluska ostala do smrti požrtvovalna oskrbnica. Energično se je udejevala v mnogih ženskih organizacijah, ustanovila je in mnogo let vodila zdravilišče za na-pljučih bolne v Świdril.

Največ svojega neumornega delovanja pa je vložila v zavod za novotvorbe, ki nosi ime njene velike sestre Marije. Težko je opisati vse napore in delo, ki je potrebno, da se ustanovi tak zavod, kakor je: Instytut Rządowy im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie. Toda ustanovitev tega zavoda je bila največja, sreča želja gospę Curiejevo.

Dluska ni pomagala samo institucijam, največ mnogo in izdatno tudi posameznikom. Delala je vse to neopazno, toda vedno preudarno in brez vsake sentimentalnosti. Bila je v zvezi tudi z našim ontološkim zavodom v Ejubljani. Organ Varšavskega zdravniškega društva, ki izhaja vsakih štirinajst dni, je posvetil spomintu dr. Bronislave Dluske eno izmed svojih obsežnih števil.

Kakšne bodo posledice za nova slovenska pokolenja? Iz zasedenih češkomoravskih in poljskih pokrajin izseljuje nova vlada stotisoče mladih moških in žensk ter jih namešča v zapadne nemške pokrajine kot poljske in navadne tovarniške delavce. Pri tem strogo in na daleč loči oba spola, obenem pa pod kaznijo prepoveduje občevanje domačega prebivalstva s priseljenci. Mladim slovenskim ljudem je tako spolno izživljanje popolnoma onemogočeno in to v dobi, ko so po naravnih zakonih najbolje razpoloženi za ustvarjanje novega rodu in za ohranitev svojega pokolenja.

Teden snage na kmetih. Po bolgarskih vaseh bodo sedaj na pomlad prvič priredili teden snaženja. Zdravniki, babice, učitelji bodo nadzirali in dajali navodila pri čiščenju gospodarskih poslopij in stanovanjskih prostorov.

Selma Lagerlöf, velika švedska pisateljica in umetnica svetovnega slovesa, je umrla letos. Tekom dolgega življenja — 82 let — je ustvarila lepo vrsto pripovednih umetnin, ki so si takoj osvojile čitateljstvo po vsem svetu in si pridobile tudi Nobelovo nagrado. Selma Lagerlöf je imela težko življenje — hroma noga je že iz mladega položila v posteljo; pozneje se je sicer okrepila toliko, da je za silo hodila, si služila kruh — bila je učiteljica nekaj let — in tudi mnogo potovala. Težka osebna usoda je nedvomno vplivala na duha. Čim bolj se je odmikala izživljanju lastne osebnosti, tem rahlejšo so postajale njene vezi z resničnim zunanjim svetom in tem globlje in pesterše so postajale zgradbe njenega čuvstva in domišljije. Racionalizem, obračunavanja s socialnimi krivicami so predstavljala geslo njenim sovrstnikom v literaturi; za njo pa je bil ta svet tuj in nepriičen. Pero Selme Lagerlöfove je takoj zašlo v simbolizem in neoromantiko ter pisalo dela s čudovito lepoto, izpovedovalno skrivnostjo življenja in prizigalo luč ljubezni, bratstva in sočustva. Kdo ne pozna knjige »Göste Berling« v roman spletenih novel? »Kraljica v Kungahalli«, »Cudeži Antikristovi«, »Legende o Kristu«, pa še druge so prevedene na mnoge jezike in predstavljajo dragoceno čtivo po javnih in zasebnih knjižnicah. Tajna njenega pisateljskega uspeha je v globokem odkrivanju člo-

veškega srca, zlasti srca njenega naroda. Vendar so vse njene stvaritve tako obče-človeške, da so postale duhovna dobrina slehernega naroda. Zato so smrt Selmé Lagerlöfve zabeležili v tisku vsega sveta in z velikim priznanjem zapisali to pisateljico med največje književne predstavnike.

Materino mleko racionalizirano. V Nemčiji, kjer je prehrana prebivalstva urejena po strogem enotnem načrtu, imajo pod nadzorstvom tudi materino mleko. V mnogih krajih sme mati svojega otroka po- dojiti le na eni strani prsi, mleko iz druge strani pa mora dati na razpolago otroškim bolnišnicam.

Bivša španska diplomatka. Señora de Palencio, ki je bila pod demokratično vlado članica narodne skupščine v Madridu, delegatka vlade pri Društvu narodov in članica Mednarodnega urada dela v Ženevi, je tudi zastopala špansko republiko na Šved-

skem. Državljanška vojna v domovini je prekinila njeno diplomatično delo. Señora de Palencio se je nato umaknila iz političnega življenja ter se posvetila literaturi, glasbi in upodabljanju umetnosti. Napisala je mnogo sestavkov iz teh področij, še več pa o socialnih vprašanjih. Konec lanskega leta so jo Američani povabili v Wellesleyev kolegij, kjer predava gojenkam razne vede na podlagi svojih bogatih vsestranskih izkušenj. Njeno znanstveno in pedagoško delo je posebno važno, ker se na tem zavodu izobražujejo zlasti bogate Američanke, ki se potem posvečajo javnemu delu. Med najbolj znanimi absolventkami Wellesleyevega kolegija je gospa Cangkajsekova, ki preudarno vodi kitajsko politiko in s svojim dobrim vplivom dejansko spremlja svojega moža na vseh potih njegovega političnega in vojaškega dela.

Nove knjige

Litografije Mihe Maleša so izšle v lastni založbi, daljšo študijo je napisal *Stane Mikuš*. V »Sencah« izpoveduje Miha Maleš svojo umetniško pot: »Motivnih programov nisem nikoli imel. Trenutke, ki tonejo v neskončnost pozabe, lovim in jim skušam dati s svojo dušo in razumom sliko življenja.« To umetnost pesniško-čustveno liričnega značaja opazujemo na objavljenih litografijah, ki so izbrane iz let 1924—1927 in so bile po večini razstavljene v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, v Rimu, Firenci, Varšavi, Krakovu, Pragi in drugod. Namen knjige je, da se obširneje pokaže umetnost litografije, t. j. risbe na kamen, ki je pri nas žal malo znana. Ob Mikuševi razlagi spoznavamo mnoge zanimivosti iz razvoja Maleševe umetnosti. Stane Mikuš primerja stari svet z novo potjo v umetnosti, ki vodi k vsebini in h kateri spada tudi Maleš. Nato sledijo podrobnejši popisi umetnosti posameznih litografij, ki pomagajo čitatelju do globljega razumevanja raznih umetniških lepot. Ilustracije spremljajo še pesmi Maleša, Gradnika, Jarca in Malešev prevod pesmi Desanke Maksimovičeve.

Podobe Mihe Maleša s študijo *Rajka Ložarja*. Pisatelj vodi čitatelja v obsežen popis grafične umetnosti. Zgodovinsko ostro loči grafično umetnost slovanskih narodov, ki je v slogu bolj čista od zapadne umetnosti. Popisuje Maleša, kako se je razvil iz grafične umetnosti: — ujedanke, akvatinte, litografije, lesoreza, linoreza — preko monotipije v slikarja. Opisuje dobre strani, ki so nastale vsled tega razvoja, t. j. smer domače ljudske umetnosti ter ornamentalni, dekorativno-simbolični izraz. Podrobnejši popisi Maleševega slikarstva so jasne razlage k številnim ilustracijam. Ob zaključku so ob podobah tri pesmi.

Obe knjigi sta bogato ilustrirani in vsled globlje umetniške vsebine ter izredno nizke cene priporočila vredni. *Elpi*

Prejeli smo v oceno: Jan Petrus: Junaška žena, življenjski roman velike žene, po češkem izvirniku priredil M. Kovačič, založilo Sokolsko društvo Murska Sobota. Roman obravnava življenje in delo Renate Tyršove, žene Miroslava Tyrša in hčerke Fügnerja, dveh velikih čeških mož. H knjigi se še povrnemo.

Najmoderneje urejena lekarna

Dr. G. Piccoli

Ljubljana, Tyrševa 6
nasproti Nebotičnika

Velika zaloga tuzemskih
in inozemskih specialitet.
Oddajajo se zdravila na
recepte za vse bolniške
blagajne.

Priporoča naraven pristen
malinovec na malo in
veliko.

**Naročila točno proti
povzetju.**

Je-li bila izžrebana Vaša številka?

Morda ste prezrli naše obvestilo
o žrebanju, ki smo ga objavili
v marčni številki in sicer na
zadnji strani priloge „Naš dom“.
— Prečitajte si obvestilo, da
ne zamudite roka, ki je dolo-
čen za dvig dobitka!

Uprava

Darovi za tiskovni sklad

Za tiskovni sklad so darovale: g. Milka Grubiša din 36.—; po din
6.—: gg. Krista Jelinčič, Krista Zeme, Julka Gorišek, Rezi Plavc, Tinca
Korent, Marija Senčar, Mara Šinkovec;

din 5.—: g. Ivanka Košir;

po din 4.—: gg. Emilija Ebenspanger, Ana Sosič;

din 3.—: g. Eliza Kosi;

po din 2.—: gg. Vida Avsenak, Elza Kovačič, Vidosava Leskovšek,
Pepca Zorman, Judita Kovač, Marija Kastelic, Marija Pihlar, Mari Lagoja;

po din 1.—: gg. Pepca Puh, Hela Stukelj.

Cenjenim gg. darovalkam iskrena hvala!

Za siromašni družini v Litiji je darovala g. Krista Jelinčič, Stari trg
pri Rakeku din 20.—. Iskrena hvala!

Prosimo vse cenjene naročnice, ki še niso poravnale
letošnje naročnine, da to store čimprej!

